

Opinnäytetyö AMK

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2016

Eevi Kivinen, Katri Koli

TAIDETTA TOUHULAN NAPEROilLE

– Taideateljéé alle 3-vuotiaille

Eevi Kivinen & Katri Koli

TAIDETTA TOUHULAN NAPEROILLE

- Taideateljeé alle 3-vuotiaille

Opinnäytetyö toteutettiin Liikuntapäiväkotitouhula Vähäheikkilässä keväällä ja syksyllä 2016. Kehittämistyöhön osallistuivat päiväkodin henkilökunta ja lapset.

Kehittämistyön tavoitteena oli kehittää päiväkodin alle kolmevuotiaiden lasten kuvataidekasvatusta muistuttamalla työntekijöitä taiteen merkityksestä lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille. Kehittämistyön tehtävänä oli luoda päiväkodin taideateljeesta lasten kuvataidekasvatusta tukeva toimintaympäristö. Taideateljeéta varten koottiin konkreettinen vinkkivihko, jonka tarkoituksena on tutustuttaa päiväkodin työntekijät ateljeéhen ja antaa ideoita kuvataidetuokioihin. Vinkkivihko koostuu viidestä teorialuokkaan perustuvasta kuvataiteen teemasta, ja jokainen teema sisältää kaksi esimerkkituokiota, joita kokeilemalla päästään tutustumaan taidehuoneen tarjoamaan kuvataidemaailmaan lasten kanssa. Ateljeé ja vinkkivihko on toteutettu kehittämismenetelmillä päiväkodin henkilökunnalta kerättyä materiaalia hyödyntäen.

Kehittämismenetelminä käytettiin vuorovaikutuksellista dialogia, dokumentointia sekä alkukartoitusta ja Learning Café -menetelmää. Dialogitilanteissa keskusteltiin kehittämistyön etenemisestä ja sisällöstä sekä tuotoksen toteuttamisesta. Dokumentoimalla tehtiin kaikki kehittämistyön toiminta näkyväksi ja alkukartoituksen avulla koottiin Learning Café -menetelmässä käsiteltävät aiheet. Learning Café -menetelmällä päiväkodin työntekijöiltä saaduista materiaaleista koottiin lista taideateljeéta varten tarvittavista uudistuksista. Materiaalia hyödynnettiin myös vinkkivihon teemojen ja toimintaideoiden suunnittelussa.

Kehittämistyöraportin teoriaosuudessa käsitellään varhaiskasvatuksen kuvataidekasvatusta ja taiteen merkitystä lapsen kehitykselle, sekä tutustutaan Reggio Emilia -pedagogiikkaan. Teoriaosuudessa paneudutaan myös alle kolmevuotiaan lapsen kehitykseen. Teorialukujen jälkeen perehdytään kehittämistyön lähtökohtiin ja käydään läpi siinä käytettyjä kehittämismenetelmiä. Tätä seuraa kehittämistyön prosessin kuvaus ja tuotoksen tarkempi esittely. Lopussa pohditaan ja arvioidaan kehittämistyötä ja sen onnistumista.

ASIASANAT:

Taidekasvatus, kuvataidekasvatus, taideateljeé, varhaiskasvatus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme of social work | Child, youth and familywork

November 2016 | 52 + 15

Eevi Kivinen & Katri Koli

ART FOR THE TODDLERS OF TOUHULA

- An art atelier for children under the age of three

The material for this thesis was gathered from Liikuntapäiväkoti Touhula Vähäheikkilä day-care center during the spring and autumn of 2016. The day-care center in question specializes in sports and physical exercise. The aim of this thesis was to develop the day-care center's art education and to include both the personnel and the children in the development project.

This development project aimed at improving the visual arts education among children under the age of three by reminding the employees of the significance of arts for the development and wellbeing of children. The main goal was to turn the art room of the day-care center into an environment that better supports children's visual art education. For that purpose, a pointer book was created to provide employees with information about the atelier and with practical ideas for visual art sessions. The pointer book consists of five different themes based on theoretical knowledge, and each theme consists of two example sessions that will help the employees and the children to discover the world of art. The atelier and the pointer book were designed with material that was gathered from the employees by development methods.

The development methods used in the thesis were interpersonal dialogue, documentation, initial mapping and the Learning Café. Interpersonal dialogue was used to discuss the progress, the subject matter and the realization of the project. All of the development work was made visible by the documentation, and initial mapping was used to assemble the themes used in the Learning Café. The Learning Café method provided results that were used to make a list of the necessary improvements for the art atelier. The results were also applied in designing the themes and the practical session ideas of the pointer book.

The theory section of this thesis defines early childhood visual art education and discusses the importance of arts for the development of children. It focuses on the general development of children under the age of three and also presents the Reggio Emilia approach. The second part of the thesis consists of the description of the development project, a more detailed presentation of the end result, and finally an evaluation of the project.

KEYWORDS:

Art education, visual art education, art atelier, early childhood education

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KUVATAIDEKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA	8
2.1 Taidekasvatus yleisesti	8
2.2 Kuvataidekasvatus	10
2.3 Reggio Emilia –pedagogiikka	18
3 ALLE 3-VUOTIAAN LAPSEN KEHITYS	22
3.1 Lapsen kehitys 0-1-vuotiaana	22
3.2 Lapsen kehitys 1-2-vuotiaana	23
3.3 Lapsen kehitys 2-3-vuotiaana	24
4 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN LÄHTÖKOHDAT	26
4.1 Tavoite ja kehittämistehtävä	26
4.2 Toimeksiantaja sekä toimintaympäristö	27
5 KEHITTÄMISMENETELMÄT	29
5.1 Dialoginen vuorovaikutus	29
5.2 Dokumentointi	29
5.3 Alkukartoitus ja Learning Café	30
6 KEHITTÄMISPROSESSI JA AIKATAULU	32
6.1 Kehittämistyön vaiheistaminen	32
6.2 Aloitusvaihe	35
6.3 Suunnitteluvaihe	36
6.4 Toteutusvaihe	37
6.5 Viimeistelyvaihe	41
7 TUOTOS JA SEN ARVIOINTI	43
7.1 Taideateljé	43
7.2 Taideateljéén vinkkivihko	44
8 POHDINTA JA ARVIOINTI	46
8.1 Kehittämistyön prosessin arviointi	46
8.2 Ammatillinen arviointi ja pohdinta	48
8.3 Ehdotukset jatkokehittämiseen	49

LÄHTEET

51

LIITTEET

Liite 1. Aloituspalaveri 10.2.2016

Liite 2. Alkukartoituskysely

Liite 3. Learning Café –menetelmällä kerätyt materiaalit

Liite 4. Ateljeén vinkkivihko

KUVAT

Kuva 1. Suunnitelma seinämaalauksesta. (c Katri Koli 2016)

37

Kuva 2. Taidehuoneen seinän mallausprosessia. (c Katri Koli 2016)

40

Kuva 3. Taidehuoneen seinän mallausprosessia. (c Katri Koli 2016)

40

Kuva 4. Ateljeén valmis seinä. (c Eevi Kivinen 2016)

44

TAULUKOT

Taulukko 1. Kehittämistyön prosessin aikataulu.

34

1 JOHDANTO

Kuvataiteella on suuri merkitys lasten kehityksessä (Ruokonen ym. 2009, 57). Kuvataidekasvatuksen tavoitteena on tuottaa lapselle iloa ja oivalluksia sekä kehittää motorisia toimintoja ja aistitoimintoja. Taiteella halutaan herättää lapsessa ajatuksia sekä lisätä luovuutta ja avaruudellista hahmotuskykyä. Oppimisen ja itsetunnon kannalta onnistumisen kokemukset ovat tärkeitä, ja kasvattajan positiivisen palautteen avulla lapsi muokkaa omaa käsitystään itsestään. (Karppinen 2009, 55-65.) Taidekasvatus vaikuttaa myös lapsen empatiakykyyn ja emotionaaliseen vastaanottokykyyn sekä lisää rohkeutta (Hakkola ym. 1991, 11-13). Kuvallinen työskentely tukee lapsen metakognitiivisia taitoja ja kehittää lapsen havaintotoimintaa (Pentikäinen 2005, 33-34). Luova tekeminen lisää lapsen osallistumismahdollisuuksia ja ilmentää lapsen tunteita ja ajattelua. Kasvattajalle avautuu kanava lasten maailmaan vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. (Ruokonen ym. 2009, 3-4.) Kuvataiteeseen liittyvät merkittävästi tunteet, tiedot, taidot, arvot sekä havainnot. Kuvataidekasvatus on siis hyvin kokonaisvaltaista. (Hakkola ym. 1991, 3.)

Lasten taidekasvatukseen on viime vuosina alettu kiinnittää enemmän huomiota. Liikunnan lisäksi taiteen osa-alueita on yritetty ottaa mukaan varhaiskasvatukseen. Monesti kuitenkin alle kolmevuotiaiden lasten kuvataidekasvatus koostuu ainoastaan piirtämisestä tai maalaamisesta. Tarkastellessa pienten lasten kuvataidekasvatusta koskevaa kirjallisuutta, voidaan pian huomata, että saatavilla olevia teoksia on hyvin vähän. Miksi alle kolmevuotiaiden taidekasvatukseen ei ole paneuduttu enempää, kun taiteiden merkitys lasten kehityksessä nähdään kuitenkin merkityksellisenä? Kehittämistyössämme syvennyimme juuri tähän aiheeseen tarkoituksena nostaa alle kolmevuotiaiden lasten taidekasvatus -aihetta yleiseen keskusteluun.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää alle kolmevuotiaiden lasten taidekasvatusta Liikuntapäiväkoti Touhula Vähäheikkilässä. Tarkoituksena oli tuoda päiväkodin työntekijöiden tietoisuuteen taidekasvatuksen merkitystä ja muistuttaa, että pientenkin lasten kanssa tehtävä kuvallinen toiminta voi olla monipuolista. Kehittämistyömme tehtävänä oli uudistaa päiväkodin ateljeéhuone parantamaan lasten kuvataiteellista toimintaympäristöä. Taidehuonetta varten kokosimme vinkkivihon, joka koostuu viidestä kuvataiteen temasta, joihin kuvataidekasvatusta on hyvä perustaa. Jokainen teema sisältää kaksi esimerkkitoimintoa ohjeineen, joita on hauska toteuttaa lasten

kanssa taidehuoneeseen tutustuttaessa. Tuotos perustuu kehittämismenetelmillä päiväkodin henkilökunnalta kerättyyn materiaaliin.

Opinnäytetyö rakentuu niin, että luvussa kaksi käsitellään kehittämistyön tärkeitä käsitteitä taidekasvatus ja kuvataidekasvatus. Siinä kerrotaan kuvataidekasvatuksen merkityksestä varhaiskasvatuksessa ja perehdytään Reggio Emilia -pedagogiikkaan. Kolmannessa luvussa tarkastellaan alle kolmevuotiaan lapsen kehitystä. Luvuissa neljä ja viisi paneudutaan kehittämistyön lähtökohtiin ja käydään läpi kehittämistyössä käytettyjä menetelmiä. Kuudennessa luvussa kuvaillaan kehittämistyön prosessi, minkä jälkeen esitellään opinnäytetyön tuotos ja pohditaan sen onnistumista. Viimeinen luku sisältää kehittämistyön pohdinnan ja arvioinnin.

2 KUVATAIDEKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

2.1 Taidekasvatus yleisesti

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan ”sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikätasonsa mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen kulttuurielämään ja taiteisiin. Sopimusvaltiot kunnioittavat ja edistävät lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään ja kannustavat sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa-ajantoimintoihin” (Unisef 2016, 31 §). Usein huomiota kiinnitetään momentin alkuosaan, joten kohta taiteesta ja kulttuurista saatetaan sivuuttaa kokonaan. Lapsen oikeudet taiteen ja kulttuurin maailmoihin toteutuvat vain, jos aikuiset kantavat vastuun niiden toteuttamisesta. Erityisesti varhaiskasvatushenkilöstön taidekasvatukselliseen osaamiseen tulee panostaa jo koulutusvaiheessa. Taiteen tekemisessä korostuvat kasvattajan pedagoginen taito ja osaaminen. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainitaan, että lapselle ominaisiin tapoihin toimia ja ajatella vaikuttavat leikkimisen, liikkumisen ja tutkimisen lisäksi taiteen eri alueisiin liittyvä ilmaisu ja kokeminen. Luova toiminta lisää lapsen osallistumismahdollisuuksia ja vahvistaa käsitystä itsestä. Mielekäs toiminta ilmentää lapsen tunteita ja ajattelua, ja kasvattajalle avautuu kanava lasten maailmaan keskustelemalla lapsen kanssa. (Ruokonen ym. 2009, 3-4.)

Taidekasvatus on sekä kasvatusta taiteeseen, että kasvatusta taiteen avulla. Taidekasvatuksen päämääränä on kasvattaa kokonaisvaltaisesti ja siinä keskitytään tietoihin ja taitoihin, tavoitteena laajentaa lapsen kykyä kohdata maailma. Voidaan ajatella, että ihmisellä on neljä tapaa kohdata todellisuus. Tietoinen ote etsii maailmasta totuutta ja moraalinen ote oikeaa ja väärää. Käytännöllinen ote etsii sitä, mikä toimii ja esteettinen ote, mikä on kaunista tai rumaa. Ihminen tarvitsee kaikki neljä tapaa ollakseen elämässään vahvoilla. Taidekasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen esteettistä kykyä kohdata maailma. Esteettisyys sisältää kyvyn lukea, kirjoittaa ja tuntea maailma tunteiden avulla. Taiteet herättävät ihmisissä voimakkaita tunteita, ja siksi taide onkin hyvin henkilökohtaista. Taiteen äärellä koettua voimakasta esteettistä kokemusta kutsutaan esteettiseksi elämykseksi. Esteettisessä elämyksessä ihminen kohtaa teoksen merkityksen. Ihmisen ja teoksen kohtaaminen on aina erilaista, ja siitä

syystä kaksi ihmistä voivat kokea teoksen aivan eri tavalla, toinen ihastuu ja toinen tylsistyy. (Hellström 2005, 50-51.)

Taidekasvatuksessa yhdistellään monia asioita; välineet, ympäristö ja toimintatavat vaikuttavat lasten taiteelliseen oppimiseen. Taidekasvatuksen avulla ymmärrämme paremmin kulttuuriamme. Taidekasvatuksessa keskitytään siihen, että jokaisella olisi mahdollisuus ilmaista itseään ja kokea uusia elämyksiä, ei niinkään löytämään uusia taiteilijoita. (Hakkola ym. 1991, 3-8.) Taiteen avulla päästään lähestymään ihmisen herkkiä ja syviä alueita, mikä mahdollistaa myös tiedostamattomien asioiden huomaamisen. Lapselle on luontaista tuoda esille ajatuksiaan ja tunteitaan esimerkiksi piirtämällä tai maalaamalla, sillä välillä omia tuntemuksia on vaikea ilmaista sanoin. Vaikka kuvien tekeminen onkin innostavaa, ei se ole lapselle tapa viihtyä, vaan tie itsensä ilmaisuun ja omien kokemusten järjestämiseen. Taide lisää lapsen empatiakykyä ja emotionaalista vastaanottokykyä sekä vaikuttaa rohkeuteen ja itsetunnon kehittymiseen. Vaatii rohkeutta luottaa omaan taitoihinsa, varsinkin kun ympäristö luo helposti paineita onnistumiselle. On tärkeää, että lapsi kokee itsensä ainutlaatuiseksi ja tuntee saavansa vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin. (Hakkola ym. 1991, 11-13.)

Taidekasvatuksen kuuluu lähteä lapsesta itsestään, se ei saa tukahduttaa lapsen omaehtoista toimintaa, vaikka hän siinä aikuisen apua paljon tarvitseekin. Myös ne lapset, jotka eivät itse vapaaehtoisesti kehitä omaa kuvallista ilmaisuaan, voivat innostua ja oppia paljon uutta aikuisen antaessa heille sopivia haasteita. Kasvatuksen keinona taide on siinä suhteessa hyvin poikkeuksellinen, että siinä ei ole oikeita tai väärinä ratkaisuja. Jokainen tekee omat yksilölliset päätöksensä ja itselle parhaiten sopivat ratkaisunsa. Taidekasvatus perustuu yhdessä kasvamiseen, aikuinen oppii yhtä lailla lapselta kuin lapsi aikuiselta. Koska kaikki taiteelliset ratkaisut ovat yhtä tärkeitä, on lapsen helppo kokea olevansa samanarvoisessa vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa. (Hakkola ym. 1991, 31-40.)

Taiteiden opettaminen herättää usein paljon keskustelua ja väittelyä taiteen arvosta ja merkityksestä yhteiskunnassa ja kouluissa, sekä siitä, miten taiteita tulisi parhaiten opettaa. Viime vuosina lasten taidekasvatus on saanut paljon huomiota. Yleiset uskomukset lasten luovuudesta ja kehityksestä sekä taiteen tarpeellisuudesta ovat aiheuttaneet paljon epävarmuutta. Välillä ajatukset lapsista, taiteesta ja opetuksesta kohtaavat positiivisesti yhdistyen, välillä kilpailen toisiaan vastaan. Joissain kulttuureissa taide nähdään osana jokapäiväistä elämää ja toisissa taas lähes

tarpeettomana. Jotkut näkevät taiteessa tärkeinä taidot ja tekniikat, toiset taas vapauden ja itsensä ilmaisun. Erilaiset käsitykset muotoilevat omat ajatuksemme taiteen merkityksestä lasten kasvatuksessa. (McArdle & Piscitelli 2002, 11-15.)

Kasvattajien tulee tarkkaan miettiä miten opettaa taidetta lapsille. Joidenkin mielestä onnistuneeseen taiteiden opettamiseen riittävät monipuolinen määrä materiaalia, mukava työympäristö, turvallinen aikuinen ja hauskan pitäminen. Sen sijaan taidelähtöiset opettajat ajattelevat, ettei taidetta sinänsä kuulu opettaa, vaan taide tulee lapsesta itsestään ja aikuisen tehtävänä on vain mahdollistaa lasten kokemukset, kokeilut ja itsensä toteuttaminen. Tutkimusten mukaan tällaiset taidelähtöiset kasvattajatkin sortuvat joskus ohjaamaan lasten työskentelyä liian paljon ja tekemään lapsen puolesta, vaikka kuvaavatkin opettavansa taidetta opettamatta. (McArdle & Piscitelli 2002, 11-15.)

Tärkeintä taideaineissa ja käsillä tekemisessä ei välttämättä ole valmis työ, vaan monesti itse tekeminen on eniten mukaansa tempaavaa. Ilo voi löytyä jo siitä, että pieni lapsi saa käsiinsä leimasimen, jolla painella kangas täyteen samaa kuviota. (Karppinen 2009, 56-57.) Toisto tuottaakin lapselle mielihyvää. Lapsi tekee mielellään samoja asioita uudelleen ja uudelleen. Asian toistaminen on lapselle tutkimista, tarkastelua ja pohtimista, vasta sen jälkeen asia on tutkittu juttu. Materiaalia saattaa kulua rutkasti, mutta väliäkö sillä, kun lapsen kannalta saavutetaan jotain merkittävää. (Karppinen 2000, 56.) Käsityön tulos on aina arjen tuote ja sen ominaispiirteisiin kuuluvat kosketeltavuus ja käyttökelpoisuus. Tuotosten kuuluu näkyä päiväkodin arjessa muutenkin kuin vain seinille ripustettuina töinä, sillä lapset ovat ylpeitä nähdessään kädenjälkensä. Virikkeellinen ympäristö ja hyvä ilmapiiri mahdollistavat mielekkään taidekasvatuksellisen oppimisympäristön ja lukuisat onnistumisen kokemukset. (Karppinen 2009, 65.)

2.2 Kuvataidekasvatus

Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jonka tarkoituksena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Tärkeänä osana varhaiskasvatusta on kasvatuskumppanuus eli vanhempien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten kiinteä yhteistyö. Perheiden ja kasvattajien kasvatustehtävä koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta päivähoidossa. Varhaiskasvatuksen periaatteita ovat lapsen oikeus varhaiskasvatukseen, turvattuun

kasvuun, tasa-arvoiseen kohteluun, monipuoliseen kehittymiseen ja oppimiseen sekä oikeus tulla kuulluksi ja ymmärretyksi. Lasten hyvinvoinnin edistäminen on varhaiskasvatuksen ensisijainen tavoite. Siten lapsi saa parhaat edellytykset kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen. Lapsen perustarpeista ja terveydestä tulee huolehtia ja häntä tulee kunnioittaa yksilönä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11-15.)

Varhaiskasvatuksessa kuvataidekasvatus tarkoittaa perus työkalujen käytön harjoittelua päivittäisissä arkitilanteissa; harjoitellaan monipuolisesti muun muassa saksien ja pensselien käyttöä, käydään läpi eri materiaaleja ja kokeillaan erilaisia tekniikoita. Alle kolmevuotiaatkin lapset pääsevät tekemään samoja asioita kuin vanhemmat päiväkotikaverinsa, kunhan välineet ovat sopivia ja tekniikat riittävän yksinkertaisia. (Karppinen 2009, 55-65.) Kuvataidekasvatus sisältää aina kuvataiteellisia tavoitteita. Tällaisia tavoitteita voivat olla muun muassa lapsen taiteellisten kykyjen kasvattaminen tai esteettisten kykyjen ja mielikuvituksen kehittäminen. Ongelmana tavoitteiden asettamisessa on yleensä se, että toimintaan kuuluu samaan aikaan monia kehittymisen alueita ja usein on hankalaa määrittellä, mitkä niistä muodostuvat tärkeimmiksi. Myös tavoitteiden toteutumista on yleensä vaikea havainnoida. Tavoitteet tulee kuitenkin pohtia tarkkaan, jotta lapsi kehittyy ja kiinnostuu kuvataiteesta. (Hakkola ym. 1991, 67.)

Kuvataidekasvatus on yksi esteettisen orientaation osa-alue. Sen tavoitteena on tuottaa lapselle iloa ja oivalluksia sekä kehittää motorisia ja aistitoimintoja. Käsitöillä halutaan myös herättää ajatuksia, lisätä luovuutta ja avaruudellista hahmotuskykyä sekä auttaa lasta tutkiskelemaan oman kehonsa ääriä. Oppimisen ja itsetunnon kannalta onnistumisen kokemuksia tulee olla paljon, ja kasvattajan positiivinen palaute vaikuttaa lapsen omaan käsitykseen itsestään. (Karppinen 2009, 55-65.) Kuvataidekasvatus on hyvin kokonaisvaltaista ja siihen liittyvät vahvasti tunteet, tiedot, taidot, arvot sekä havainnot. Kuvataidetoiminnassa opitaan kuuntelemaan omaa itseään ja toimimaan omista lähtökohdista käsin sekä koetaan asioita eri aistien avulla, kuvataidekasvatus on siis hyvin moninaista. (Hakkola ym. 1991, 3.)

Taidekasvatus on välineenä lapsen kokonaispersoonallisuuden kehityksessä. Fyysisellä alueella kuvataidetoiminta kehittää lapsen karkea- ja hienomotoriikkaa sekä teknisiä taitoja. Koko lihaksisto harjaantuu lapsen riimustellessa suuria muotoja ja laajoja liikkeitä käsillään. Myöhemmin, kun työskentely tarkentuu, alkavat myös lapsen hienomotoriset taidot korostua. Savea, taikataikinaa tai muovailuvahaa muotoillessa

saavat haastetta myös lapsen käsivarsien ja kämmenten lihakset. Kolmiulotteisessa työskentelyssä kehittyvät kolmiulotteisen ajattelun ja hahmottamisen taitojen lisäksi matemaattiset taidot sekä käden ja silmän välinen yhteistyö. (Pentikäinen 2005, 31-32.)

Kuvataiteissa myös lapsen kognitiiviset taidot vahvistuvat. Omien tunteiden ja kokemusten tuominen esille taiteen avulla vaatii paljon ajattelua. Tuotosta tehdessään lapsen täytyy miettiä, miten hän saa muutettua ajatuksensa kuvalliseen muotoon, ja mitä välineitä hänen tulee työssään käyttää. Lapsen täytyy suunnitella, organisoida ja tehdä valintoja, mikä vaatii lapselta työhönsä uppoutumista ja keskittymistä. Kuvallinen työskentely tukee samalla lapsen metakognitiivisia taitoja, eli lapsi tulee tietoisiksi oppimisestaan, ja ymmärtää, että voi vaikuttaa siihen. Kuvataidetyöskentely kehittää myös lapsen havaintotoimintaa. Aikuisen auttaessa suuntaamaan lapsen havaintoja monipuolisesti eri asioihin, lapsi luo itselleen kokonaisvaltaista kuvaa ympäristöstään. Mielikuvituksen merkitys lapsen havainnoissa ymmärretään osaksi lapsen havaintomaailmaa. (Pentikäinen 2005, 33-34.)

Lapsi kiinnittää paljon huomiota aikuisten sanattomaan viestintään. Hän tarkastelee aikuisen ilmeitä ja eleitä tämän kehuessa hänen ”töhertelyjään”, kehuaanko hänen työtään aidosti, vai sanooko aikuinen niin vain, jotta päästään pian esimerkiksi iltapesulle. Käsitys aikuisen omasta taiteen tekemisestä opettaa lasta suhtautumaan taiteeseen. Kun aikuinen kertoo, ettei osaa piirtää, kokee lapsikin epävarmuutta omista taidoistaan. Luova aikuinen antaa lapselle tilaa olla erehtyväinen, kokeileva ja mielikuvituksekas. Jotta lapsi innostuu toiminnasta, tulee aikuisenkin olla kiinnostunut ja vilpityn toimintaa kohtaan. Kuvataiteen ohjauksessa aikuisen tulee myös kokea toiminta mielekkääksi ja hänen tulee tarkkailla ja kuunnella lasta ja lapsen kiinnostuksen kohteita. (Hakkola ym. 1991, 38-39) Kasvattajan hyvä esimerkki ja lapsen arvostaminen auttavat lasta arvostamaan itseään ja omia taitojaan sekä kannustavat lasta kokeilemaan. Kasvattajilta vaaditaan uskoa lapsiin ja heidän taitoihinsa, aikuisten ei tule puuttua liikaa lapsen työn lopputulokseen. (Karppinen 2009, 62-65.)

Taidekasvatuksen ja kuvataidekasvatuksen toteutusta pohdittaessa kasvattajien mielen valtaavat useat kysymykset liittyen siihen, miten heidän tulisi taidetta opettaa, kuinka paljon aikuisen tulee puuttua lapsen tekemiseen, kuinka paljon lapsen tulee antaa tehdä itse ja minkälaisia negatiivisia vaikutuksia aikuisen jatkuvalla puuttumisella voi olla esimerkiksi lapsen itsetuntoon. Ihannetilanne olisi, että lasta kannustetaan olemaan aktiivinen osallistuja hänen muotoillessaan omaa taidesuuntaansa tutkien,

luoden ja ottaen riskejä sekä samalla oppien uusia taitoja ja kehittyen niissä aikuisen avustuksella. Joidenkin tutkijoiden mielestä aikuiset eivät saa kyseenalaistaa lapsen taideteoksia tai puuttua niihin millään tavalla, kun taas joidenkin tutkimustulosten mukaan lasten ja aikuisten yhteistyössä jaetaan paljon tietoja ja rakennetaan yhdessä uusia ideoita. Yksimielisenä tutkijat ovat kuitenkin siitä, että lapsi oppii leikin kautta, joten taiteen opettaminen ei saa olla liian vakavaa. Taidekasvatuksessa vapaus menee kurin edelle. Lapsille taidetta opettavat kasvattajat siis sumentavat rajoja sekä luonnollisen tekemisen ja ohjatun opettamisen, että luovuuden ja teknisen opettelun välillä, yrittäen määrittää miten opettaa opettamatta. (McArdle & Piscitelli 2002, 11-15.)

Aistit

Lapsi on kiinnostunut häntä ympäröivästä maailmasta ja valmis tutkimaan sitä avoimesti aistiensa avulla. Edellytykset oppimiselle ovat siis lapsessa, mutta hän tarvitsee aikuisen luomaan turvallisen ympäristön, jossa kasvaa ja kokee uutta. (Hakkola ym. 1991, 8.) Lapsi käyttää aistejaan eri tavalla kuin aikuinen; kun aikuinen käyttää eniten visuaalista aistiaan, luottaa lapsi monipuolisesti kaikkiin aisteihinsa ja siten haalii ympäristöstä mahdollisimman paljon tietoa. Lapselle on luontaista tutkia asioita tunnustelemalla, katsomalla, kuuntelemalla, haistelemalla ja maistelemalla. Vaikka lapsi käyttää aistimiseen monia eri aisteja, on aistikokemus silti kokonaisvaltainen. Aistimukseen liittyy aina sekä affektiivinen, eli tunteisiin perustuva, että kognitiivinen, tietoisuuteen perustuva taso. Varhaiset aistikokemukset vaikuttavat merkittävästi lapsen oppimiseen, muun muassa käsitteiden oppimiselle aistikokemukset luovat merkittävää pohjaa. Siksi kuvataiteissa lapsen pitäisi haastaa aistejaan muutenkin, kuin vain näköaistin osalta. Aikuisen tulee pohtia, miten lapsi voisi myös koskettaa, haistaa, maistaa tai kuunnella jotain kuvallisen työskentelyn aikana. (Pentikäinen 2005, 30-31.)

Piirtäminen

Kuvataidekasvatukseen liittyy paljon erilaisia elementtejä, tekniikoita ja materiaaleja. Lapsen ensimmäinen kosketus kuvataiteisiin päivähoitossa on yleensä kynään tutustuminen ja sillä piirtäminen. Lasten piirustusten avulla aikuinen pääsee tutustumaan lapsen maailmaan sekä hänen ajatteluunsa, tunteisiin, mielikuvitukseen,

muistikuviin ja kiinnostuksen kohteisiin. Siten aikuisen on helppo seurata lapsen kehitystä ja oppimista sekä saada tietoa lapsen älykkyydestä, suhteista muihin ihmisiin ja mielenterveydestä. Lapsi piirtää eri ikävaiheissa eri tavoilla, sillä kuvat muuttuvat hänen kehittyessään jatkuvasti. Lasten tekemiä kuvia pystytään tarkastelemaan eri näkökulmista, mutta niiden havainnointi vaatii taitoa ja kokemusta. Monesti voi käydä niin, että tarkastelussa harjaantumaton aikuinen yllianalysoi kuvia ja hän voi esimerkiksi hämmentyä kuvan seksuaalisista piirteistä, vaikka kyse ei välttämättä ole merkkipistä häiriöstä, vaan normaalista lapsuuden vaiheesta. Nopeita johtopäätöksiä tulee siis välttää. (Hakkola ym. 1991, 16-17.)

Ominaista lapsen tuottamille kuville on tuoreus, hetkellisyys ja intensiivisyys. Kuvataidetyöskentely on aina konkreettista, kokeilevaa, tutkivaa ja aistimuksia vaativaa toimintaa. Koko kehon käyttö ja toiminnallisuus ovat kuvallisessa toiminnassa tärkeitä. Pienelle lapselle jo pelkkä viivan vetäminen on tärkeä ilmaisullinen keino. Lapsi tarvitsee rohkeutta tarttua välineeseen ja uskaltautua käyttämään sitä. Yksinkertaisimmatkin viivapiirustelut kuvastavat lapsen persoonallisuutta, tahdonvoimaa ja taitoa. (Rusanen & Torkki 2000, 45.)

Ilmaisullisesta näkökulmasta tarkasteltaessa lapsen piirustuksesta voidaan havaita asioita lapsen persoonallisuudesta, älykkyydestä, tasapainoisuudesta, suhteesta ympäristöön sekä piirteitä mahdollisesta häiriintyvyydestä. Piirtämistä tulee tarkastella osana lapsen muuta toimintaa. Esteettisesti lasten piirustuksia arvioidaan muun muassa piirustuskilpailuissa ja erilaisissa näyttelyissä. Siten lapset oppivat, mitä aikuiset heidän kuviltaan odottavat. Toisaalta lapsen omat esteettiset arviot eivät aina kohtaa aikuisen odotusten kanssa. Taidekasvatuksellisesti ja pedagogisesti arvioiden lasten työt antavat tietoa aikuisen ohjauksesta. Jos välineiden käyttöön ei ole paneuduttu tarpeeksi, ei kuvan tekeminen välttämättä onnistu ja lapsi menettää mielenkiintonsa. Ohjauksessa on tärkeää kannustaa ja rohkaista lasta tekemään asiat omalla tavallaan. (Hakkola ym. 1991, 17-22.)

Alle 3-vuotiaan lapsen piirtämiä kuvia kutsutaan riimusteluiksi. Ne ovat erilaisia viivoja, soikioita ympyröitä, pistettä ja pyörremyrskyjä paperilla. Riimustelu tuottaa lapselle iloa ja siinä lapsi pääsee testaamaan piirtimen tuomaa jälkeä ja oman käden liikkeitä. Opetellessaan lapsi saattaa harjoitella piirtämistä kaikkialle niin seiniin, kuin kirjoihinkin. Pienen lapsen riimustelut näyttävät usein epämääräisiltä töherryksiltä, mutta niillä on tärkeä vaikutus lapsen kuvataiteelliselle kehitykselle. Lapsi opettelee perusteita kuvalliseen ilmaisuun ja tutustuu muotoihin, välineisiin ja materiaaleihin. Riimusteluun

perustuvat kaikki myöhemmät kuvalliset työskentelyt, sekä myös kirjoittaminen. (Pentikäinen 2005, 29.)

Maalaaminen

Kun lapsi saa eteensä maalit, siveltimen ja paperia, voi lapsen tutustuminen maalauksen maailmaan alkaa. Lapsi innostuu väreistä ja siveltimen jäljistä muodostuvista muodoista. Sen, mitä kuva esittää, lapsi keksii vasta kuvan ollessa valmis. Tekemäänsä kuvaan hän voi liittää omia kokemuksiaan ja ideoitaan. Kun maalit ja muut välineet vievät lapsen huomion, ei kuvattavana oleva asia ole pääosassa, ja silloin lapsen kuvallisesta ilmaisusta tulee aitoa. Aikuisen on hyvä muistaa, että aina ei tarvita mallia, jota lähdetään maalaamaan, vaan maalaamista voidaan opetella maalaamalla satunnaisesti. Pienten lasten maalaamisessa tutustutaan aluksi kädentaitoihin ja välineisiin sekä niiden hallintaan. Harjoittelu on leikinomaista toimintaa, jolla ohjataan lasta värien sattumanvaraiseen käyttöön ja kokeiluun. Maalaustekniikoita on monenlaisia, esimerkiksi pastelli-, akvarelli-, akryyli- ja öljyvärimaalaus ovat kaikki maalaustekniikoita. Välineiden ja maalien ominaisuudet kertovat, mikä tekniikka sopii työhön parhaiten. Valmiista kuvasta voi monesti tunnistaa, mitä työtapaa kuvan tekemiseen on käytetty. (Eskelä Tuomisto 1988, 7-13.)

Muovailu

Kuvapinnalla tapahtuvan piirtelyn ja maalaamisen lisäksi kuvataiteisiin liittyvät myös kolmiulotteiset saven, muovailuvahan ja massojen tekniikat. Lapsi havainnoi muotoja eri tavalla puristellessaan ja painellessaan plastisia materiaaleja. Lapsi leikkii materiaalilla samalla tavalla kuin riimustellessaan, mutta paperin ja kynän tilalla onkin esimerkiksi savi, jota voi tunnustella, pyöritellä, venyttää ja pilkkoa. Pikkuhiljaa kun materiaali tulee tutuksi, voidaan siirtyä muovailemaan yksinkertaisia muotoja kuten palloja ja matoja. Taitojen kehittyessä lapsille voidaan antaa, vaikka eläinten ja esineiden kuvia muovailtaviksi malleiksi. (Hakkola ym. 1991, 108-111.)

Eri savilajeista muovailuun soveltuu parhaiten punasavi. Saven käyttöön liittyviä välineitä on monia, muun muassa erilaiset tikut ja puikot ovat aina tarpeellisia. Kaiverrukseen tarvitaan silmukkarauta ja alustaksi sopii lastulevy tai vaneri. Jotta savi säilyy hyvänä seuraavaa kertaa varten, se tulee säilöä kannelliseen muovirasiaan tai

suljettuun muovipussiin. Saven lisäksi hyviä muovattavia materiaaleja ovat muovailuvaha ja paperimassa. Kipsin avulla saadaan tehtyä esimerkiksi hienoja naamioita tai koriste-esineitä. (Hakkola ym. 1991, 115-116.)

Värit

Lasten kuvataidekasvatukseen kuuluvat tärkeänä osana värit ja niiden tarkastelu. Olennainen ominaisuus väreissä on valo. Lasten kanssa värejä tulee tutkia ja analysoida, sillä värien avulla lapsi havainnoi ympäristöään. Värit vaikuttavat mielentiloihimme ja tunteisiimme; vaaleanvihreän sävyt voivat rauhoittaa meitä, kun taas kirkkaat moniväriset kuvat voivat aiheuttaa meissä levottomuutta. Värit toimivat myös symboleina; kirkas punainen edustaa usein rakkautta ja musta synkkyyttä. Symboliikkaan liittyy lisäksi stereotyyppisiä ajatuksia esimerkiksi siitä, että vaaleanpunainen on tyttöjen väri. Sateenkaaren värien hahmottamisessa on hyvä käyttää apuna prismaa, joka hajottaa valkoisen valon moniväriseksi spektriiksi. (Hakkola ym. 1991, 90-91.)

Värien tutkimisessa on hyvä käyttää välineenä myös väriympyrää. Se sisältää päävärit sinisen, punaisen ja keltaisen sekä välivärit violetin, vihreän ja oranssin. Väriympyrän avulla saadaan selville, että päävärejä ei voida muodostaa mistään muista väreistä, mutta niitä tarvitaan kaikkien muiden värisävyjen tekemiseen. Välivärit saadaan käyttöön sekoittamalla aina kahta pääväriä. Näiden lisäksi väriympyrä auttaa tarkastelemaan vastakkais- eli komplementtivärejä. (Hakkola ym. 1991, 91.)

Tutkittaessa värejä, tulee lasten kanssa tarkastella niiden sävyjä, kylläisyyttä ja valööriä. Värisävyjen nimeäminen ja niiden kuvaileminen rikastuttavat lapsen taiteellista havainnointia. Lapsen värien havainnointi lisääntyy iän karttuessa, alussa se on varsin sattumanvaraista, mutta värien kanssa työskentely auttaa sen kehittämisessä. Oppimisen myötä värit alkavat muodostaa lapsille tiettyjä kaavoja, esimerkiksi lapsi piirtää taivaan aina siniseksi, vaikka sateisena päivänä taivas on lähinnä tumman harmaa. Värejä tulee käsitellä myös verbaalisesti, esimerkiksi maiseman värejä voidaan kuvailla monin eri ilmauksin. Yhtenä värien käsittelyn tavoitteena voidaan pitää pyrkimystä värien käytön realistisuuteen. (Hakkola ym. 1991, 94-95.)

Työympäristö

Luotettavan aikuisen, monipuolisten materiaalien ja useiden eri tekniikoiden lisäksi onnistunut kuvataidekasvatus vaatii oikeanlaisen työympäristön ja miellyttävän ilmapiirin taiteen tekemiseen. Monesti päiväkodissa taiteellinen työskentely tehdään samassa tilassa, jossa monet muutkin päivittäiset tilanteet ja toiminnot tapahtuvat. Jotta maalaamiseen ja muovailuun pystytään kunnolla keskittymään, on erillinen tila, esimerkiksi ateljeéhuone, erityisen hyödyllinen, mutta ei kuitenkaan välttämätön. Ateljeéhuoneessa kuvataiteen välineet ovat aina samassa paikassa ja lasten saatavilla. Työt voidaan myös jättää sinne kuivumaan ja niitä on helppo jatkaa myöhemmin. (Hakkola ym. 1991, 50-51.)

Hyvä ateljeéhuone edellyttää tiettyjä ominaisuuksia, joiden avulla lasten on helppo päästä vauhtiin taiteiden parissa. Tilaa täytyy olla tarpeeksi ja huoneen tulee sallia sen käyttäjille hyvä työrauha. Suuri pöytäpinta on ehdoton monipuolisten töiden tekemiseen ja kaikkien lasten tulee mahtua tekemään työnsä. Lasten kanssa maalatessa ja muovaillessa sotkua tulee varmasti, eikä sotkemista pidä joutua varomaan liikaa. Pintojen tulee olla helposti puhdistettavia, ja helposti saatavilla olevat suojaesiliinat suojaavat suuremmilta tahroilta. Valolla on tärkeä tehtävä kuvataiteissa. Tasainen päivänvalo tai päivänvalolamput ovat paras vaihtoehto. Valoa tulee olla riittävästi, mutta ei liikaa, jotta ei synny piirtämistä häiritseviä varjoja. Perusmateriaalien tulee olla aina saatavilla ja ne on hyvä säilyttää paikassa, jossa on helppo nähdä, mitä kaikkea on tarjolla. Lapset tulee myös opettaa huolehtimaan välineistä. (Hakkola ym. 1991, 50-51.)

Ateljeén tehtävänä on innostaa lapsia ilmaisemaan itseään kuvallisesti ja päästämään heidän mielikuvituksensa valloilleen. Taidehuoneen tulisi mahdollistaa myös lasten vapaa kuvataidetyöskentely. Ohjatun toiminnan lisäksi lasten tulisi päästä ilmaisemaan itseään omaehtoisesti silloin, kun heistä siltä tuntuu. Hyvin suunnitellussa ateljeéssa lapsi valitsee itsenäisesti välineet ja materiaalit sekä tutustuu tekniikoihin monipuolisesti. Hän oppii hyödyntämään sopivaa valaistusta, ja laittamaan valmiin työnsä säilöön sekä puhdistamaan käyttämänsä välineet. Lapsilähtöisesti toteutettu ateljeé kiinnittää lapsen huomion kuvallisen työskentelyn koko prosessiin. (Eskelä Tuomisto 1988, 31-33.)

2.3 Reggio Emilia –pedagogiikka

Reggio Emilia –pedagogiikkaa kutsutaan usein sadan kielen pedagogiikaksi. Se pohjautuu yhteisön arvoihin, joita ovat muun muassa moninaisuuden kunnioitus, demokratia, osallisuus, oppiminen, leikki, ilo ja tunteet sekä ihmisten oikeus olla elämänsä tärkeitä toimijoita. Perusajatuksena on, että lasta kuunnellaan ja kunnioitetaan, ja kasvattajia innostetaan etsimään luovaa asennetta. Kunnioittavalla suhtautumisella pyritään saamaan lapsi tuntemaan itsensä tärkeäksi ja vaikutusvaltaiseksi. Lapsen vapaus, leikki ja mielikuvitus ovat arvostettuja piirteitä Reggiolaisessa pedagogiikassa. (Suomen Reggio Emilia -yhdistys 2016.)

Reggio Emilian pedagogiikka sai alkunsa 1940-luvulla maailmansodan ja sisällissodan jälkeen Pohjois-Italiassa. Reggio Emilian kaupunginosassa, pienessä Villa Cellan kylässä, Po-joen laaksossa, alkoivat kylän naiset rakentaa lapsilleen päiväkotia paremman tulevaisuuden ja demokratian toivossa. Huhun kyläläisten rakentamasta päiväkodista kuuli kansakoulunopettaja Loris Malaguzzi, jota voidaan pitää Reggio Emilia -pedagogiikan isänä. Hän oli sodan aikana opiskellut psykologiaa ja päätti antaa ilmaiseksi kaiken tietämyksensä päiväkodille. Paikallisilta maanviljelijöiltä ja omasta puutarhasta saatiin päiväkotiin ruokaa, kylän puuseppä valmisti huonekalut ja monet järjestöt olivat tukemassa päiväkodin toimintaa. (Wallin 2000, 12-14.)

Tuohon aikaan Italiassa katolinen kirkko huolehti lastenhoidosta, ja laki kielsi muita kuin kirkollisia organisaatioita järjestämästä päivähoitoa. Reggio Emilia kunta oli halukas vastaamaan päiväkodeista, mutta maan hallitus vastusti tätä voimakkaasti, eikä kirkkokaan halunnut luopua monopoliasemastaan pienten lasten kasvatuksessa. Cellan asukkaiden taistelun myötä vuonna 1963, kunta onnistui vihdoinkin saamaan vastuulleen kansalaisten aloitteellisuudesta syntyneet tavallisten äitien pitämät päiväkodit ja silloin Loris Malaguzzi asettui päiväkotien johtoon kunnallisten päiväkotien johtajaksi. Joitain vuosia myöhemmin säädettiin laki, joka hyväksyi kunnat päivähoiton järjestäjiksi. (Wallin 2000, 14-15.) Loris Malaguzzi pääsi kehittämään uudenlaista kasvatusta yhdessä päiväkodin henkilökunnan ja vanhempien kanssa sekä tuomaan esille uutta näkemystä lapsista ja vanhemmista (Suomen Reggio Emilia -yhdistys 2016).

Maailmalla Reggiolainen ajattelutapa on tullut tunnetuksi 1980-luvulta lähtien. Reggio Emiliassa on järjestetty vuosittain seminaareja ja opintokäyntejä

päivähoitohenkilöstölle, opettajille ja tutkijoille, ja siten pedagogiikka on levinnyt ympäri maailmaa pohjoismaihin saakka (Heinimaa 2000, 6-7). Suomessa, kuten monissa muissakin maissa, Reggio Emilia -pedagogiikkaa on painotettu taidekasvatuksen näkökulmasta siitä syystä, että Loris Malaguzzi korosti pedagogiikassaan taiteen merkitystä palkkaamalla jokaiseen päiväkotiin taideopettajan. Kuitenkin kokonaisuudessaan Reggiolainen pedagogiikka koostuu sosiologisesta tavasta suhtautua lapseen ja koko elämään. (Suomen Reggio Emilia -yhdistys 2016.)

Pedagogiikka korostaa ympäristön merkitystä lapsen kehitykselle. Ympäristössä lapsi kohtaa vertaisensa oppimalla muutoksen ja epäsäännöllisyyden merkitystä. Virikkeellinen oppimisympäristö voidaan rakentaa yhdessä lasten kanssa ja siellä tulee olla saatavilla monipuolisesti eri välineitä. (Suomen Reggio Emilia -yhdistys 2016.) Reggiolaisen ajattelun mukaan lapsella on kolme opettajaa: aikuiset, muut lapset ja ympäristö (Wallin 1989, 15).

Reggio Emilia -pedagogiikassa ajatellaan, että oppimisprosessit lähtevät lapsesta itsestään. Lapsi oppii puhumalla, kyselemällä, pohtimalla, havainnoimalla sekä kokeilemalla, ja hänen täytyy saada käyttää mielikuvitustaan. Lapsi nähdään luonnostaan uteliaana ja tiedonhaluisena toimijana. Reggiolaisen toiminnan lähtökohdaksi ovatkin lapsen itselleen asettamat ongelmat ja kiinnostusta herättävät asiat. (Suomen Reggio Emilia -yhdistys 2016.) Kun lapsi oppii tarkastelemaan asioita eri näkökulmista, hänen elämänsä niin sanotusti rikastuu. Rikkaista lapsista puhuttaessa tarkoitetaan lasten sisäistä voimaa ja tahtoa kasvaa. Lapsen tiedetään heittäytyvän monenlaisiin tehtäviin, jotka ovat totta, eivät pelkästään leikkiä. Lapsi ymmärtää, että tiedon saavuttaminen saattaa olla haastavaa, mutta se voi olla myös yhdessä tehtävä ponnistus ja suuri seikkailu. Palkinnoksi on luvassa iloa ja onnistumisen kokemuksia. Onnistumiseen tarvitaan luovia aikuisia, jotka tukevat lasten omia tapoja käsitellä tunteita. (Wallin 2000, 101-102.) Lapsi tarvitsee aikuisen, joka kysymysten asettelun sijaan auttaa lasta selvittämään vastauksia. Tiedon syntymiseen tarvitaan vuorovaikutusta toisten kanssa. (Suomen Reggio Emilia -yhdistys 2016.)

Reggio Emilia -pedagogiikassa oleellisena terminä liittyen lapsen oppimiseen käytetään Lev Vygotskyn määritelmää lähikehityksen vyöhyke. Sillä tarkoitetaan strategista tilannetta, jossa lapsi on oppimisensa ääri rajoilla. Lähikehityksen vyöhykkeellä lapsi melkein osaa uuden asian itse, mutta tarvitsee kuitenkin pienen tönäisyn aikuiselta, jotta voi ottaa askeleen osaamiseen. Aikuinen ei saa antaa vastausta liian aikaisin, vaan lapsen tulee itse saada oivaltaa se. Toisilla lapsilla saman

asian oppiminen kestää kauemmin kuin toisilla, ja aikuisen tehtävänä on olla havainnoimassa, milloin lapsi on uuden asian suhteen lähikehityksen vyöhykkeellä. (Wallin 2000, 121-122.)

Reggio Emilia -pedagogiikassa oppiminen on sosiaalinen prosessi, jonka runkona ovat lasten kokemukset ja ideat sekä mielenkiinto. Dialogisen oppimisprosessin mukaan kaikki tietoisuus kehittyy lapsen toimiessa sekä yksin, että toisten lasten kanssa. Toimiessaan aktiivisesti vertaisryhmässä, lapsi kehittää ajatteluaan. Koska kognitiivinen ja sosiaalinen kehitys ovat yhteydessä toisiinsa, muuttaa kognitiivinen ristiriita sekä sosiaalista, että kognitiivista systeemiä. Siten suhteet vertaisiin muuttuvat, ja vastaan väittäminen sekä toisten mielipiteiden huomioiminen muuttavat lapsen käsitystä alkuperäisestä asiasta. (Suomen Reggio Emilia -yhdistys 2016.) Sosiaaliseen yhdessäoloon kasvaminen on yksi Reggiolaisuuden tärkeistä perinteistä, joka pohjautuu keskiaikaisiin italialaisiin piazzoihin, eli aukioihin, joihin ihmiset kokoontuivat olemaan yhdessä, keskustelemaan ja väittelemään (Wallin 1989, 17).

Reggio Emilia -pedagogiikka erottaa toisistaan termit nähdä ja havainnoida. Aikuisen tehtävänä on havainnoida lapsia ja luoda heille riittävästi virikkeitä. Siten aikuinen seuraa lapsen toimintaa ja tiedostaa, millä tasolla lapsi taidoissaan on. Havainnoimalla on helppo löytää asioita, jotka kiinnostavat lapsia ja siten saavat alkunsa monet lapsilähtöiset projektit. Projektit ovat teemakokonaisuuksia, jotka voivat kestää muutamasta päivästä, vaikka koko vuoden kestävään toimintaan ja niissä lapset saavat työstää mielenkiinnon kohteitaan. Lapsilähtöisessä projektissa lapsi toimii aktiivisena osallistujana ja prosessoi oppimaansa projektin edetessä. Yleensä prosessointi nousee lopputulosta tärkeämmäksi. Prosessissa lapselle kehittyy kyky nähdä oppimisensa suunta, siten hänen minäkuvansa ja kuva itsestään oppijana kehittyvät positiivisemmiksi ja realistisemmiksi. Samalla lapsi oppii tarkastelemaan eri näkökulmia, sekä ryhmätyöskentelyn avulla kunnioittamaan toisten mielipiteitä. (Suomen Reggio Emilia -yhdistys 2016.)

Myös dokumentoinnilla on tärkeä rooli Reggiolaisessa pedagogiikassa. Dokumentointi on lapsen toiminnan havainnointia ja hänen tuotostensa kirjaamista, piirtämistä tai kuvaamista. Keskeistä on lasten toimintatapojen tutkiminen sekä lapsen sanat, ajatukset ja tiedot. Dokumentointi tekee näkyväksi lapsen toimintaa niin lapselle, vanhemmille kuin päiväkodin kasvattajillekin. Dokumentoinnin avulla aikuinen saa selville, miten tukea lasta ja hänen tarpeitaan, sekä mitä voidaan tehdä lapsen oppimisen hyväksi. Pedagoginen dokumentointi on työväline, jonka avulla aikuiset

voivat seurata ja arvioida toimintaansa sekä suunnitella uutta. (Suomen Reggio Emilia - yhdistys 2016.)

3 ALLE 3-VUOTIAAN LAPSEN KEHITYS

3.1 Lapsen kehitys 0-1-vuotiaana

Ensimmäisten elinvuosien aikana lapsen kehityksessä tapahtuu enemmän kuin koko muun elämän aikana yhteensä. Koska opinnäytetyömme keskittyy päiväkotiin alle kolmevuotiaisiin, käsittelemme päiväkotikäisten alle kolmevuotiaiden lasten kehitystä aloittaen yhdeksän kuukauden iästä. Jokainen lapsi kehittyy eri tahtiin. Seuraavat kehitysvaiheet ovat vain keskiverrollisia ajankohtia kyseisille kehitysvaiheille. Etenkin motorisessa kehityksessä jakauma on suurta. (MLL 2016a.) Eri teoksissa on jaettu kehitysvaiheet eri kuukausien mukaan. Tässä opinnäytetyössä jako on tehty 0-1-vuotiaisiin, 1-2-vuotiaisiin sekä 2-3-vuotiaisiin.

Pienen lapsen motorinen kehitys alkaa karkeamotoriikasta eli suurten lihasten hallinnasta. Vasta tämän kehittyttyä alkaa hienomotoriikka, eli pienten lihasten hallinta kehittyä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että aluksi lapsi oppii heiluttamaan lelua koko kädellään, sitten hän tarttuu leluun nyrkillään ja lopulta kehittyy pinsettiote, jolloin lapsi ottaa esineen käteensä peukalon ja etusormen avulla. (MLL 2016b.) Yhdeksän kuukauden iässä lapsi voi aloittaa päivähoidon. Silloin lapsen kehitys on päässyt siihen vaiheeseen, että lapsi alkaa liikkumalla tutkia ympäristöään. (Brazelton 1995, 134.) Tähän mennessä lapsi on jo oppinut istumaan tuetta ja ryömimään, ja seuraavaksi lapsi opettelee konttaamaan. Toiset lapset jättävät konttaamisen kokonaan väliin ja lähtevät heti kävelemään, mistä voimmekin jälleen muistuttaa, että jokainen lapsi on erilainen kehityksensä suhteen. (MLL 2016b.)

Liikkumisen tullessa kiinnostuksen suurimmaksi kohteeksi, syöminen, nukkuminen ja muun muassa vaippojen vaihto muuttuu täysin erilaiseksi. Noin yhdeksän kuukauden iässä vauvat pyrkivät nousemaan tukea vasten ylös ja oppivatkin seisomaan tuetta pitkiä aikoja käyttäen kaiken keskittymisensä tavoitteeseensa pysyä mahdollisimman pitkään pystyssä. Onneksi pienen lapsen kallo on evoluution aikana muokkautunut niin, että se joustaa saadessaan iskun kaatumisen myötä. Kallon luut ovat irrallaan toisistaan ja päälle on pehmeä lakiaukile. Luut pysyvät irrallisina ja lakiaukile auki ennen kuin lapsi oppii pysymään turvallisemmin pystyssä ja kävelemään kunnolla noin puolentoista vuoden iässä. Liikkeelle pääseminen on alle vuoden ikäisen lapsen suurin tavoite. Tämä vaikuttaa kuitenkin muihin jo opittuihin rutiineihin kuten uneen. Lapsen

kävelemisharjoitukset ovat jatkuneet koko päivän ja jatkuvat vielä tämän mennessä nukkumaankin. Lapsi tarvitsee varmat otteet nukkumaan vievältä kasvattajalta ja apua kehittämään oman tapansa päästä uneen. (Brazelton 1995, 134-141.)

Alle vuoden ikäinen lapsi opettelee vähitellen monia asioita yhtä aikaa. Liikkumaan oppimisen jälkeen tulee lapsen oppia ymmärtämään vaaraa. Tutkiskellessaan maailmaa liikkumalla, lapsi tarkastelee kasvattajansa ilmeitä ja eleitä. Jos kasvattajasta on aistittavissa positiivisuus esimerkiksi hymyn myötä, lapsi jatkaa etenemistään, vaikka olisikin havainnut mahdollisen vaaran edessään. Jos taas kasvattaja katsoo varoittavasti, pysähtyy vauva vaaran havaittuaan. Tämä osoittaa vauvan kyvyn käyttää kasvattajiaan apunaan tärkeitä päätöksiä tehdessään. Oppimista tapahtuu paljon myös leikkien kautta. Lapsi oppii muun muassa esineiden ja ihmisten pysyvyyttä kurkistusleikissä ja leikeissä, joihin sisältyy esineen piilottamista tai henkilön piiloon menemistä. Toistamalla samoja leikkejä yhä uudelleen, lapsi oppii hallitsemaan kussakin leikissä harjoiteltavan taidon. Näyttämisleikeillä, kuten käsien taputtaminen, ”näin iso” tai ”hei-hei”, lapselle annetaan mahdollisuus leikkiä yhdessä aikuisen kanssa. (Brazelton 1995, 142-143.)

3.2 Lapsen kehitys 1-2-vuotiaana

Vuoden ikäinen lapsi usein seisoo jo ilman tukea ja kävelee tuettuna tai ottaa ensimmäisiä askeliaan. Lapsi osaa jo laskeutua seisoma-asennosta istuma-asentoon ja alkaa opetella syömään itse ja riisumaan omia vaatteitaan. (MLL 2016a.) Keskimäärin lapset oppivat kävelemään noin vuoden ikäisinä, toiset ennen ja osa taas lähempänä puolitoistavuotispäiväänsä. Lapsen kävely on alkuun hataraa ja asento on leveähaarainen ja tanakka. (MLL 2016c.) Opittuaan kävelemään, kävelee tämä levein askelin selkä notkolla, vatsa eteenpäin pömpöttäen. Tasapainon kehittyessä haara kapenee ja askeleet muuttuvat yhdensuuntaisiksi. Vasta käveltyään jonkin aikaa, oppii lapsi tekemään kävellessään muutakin. Kuukauden jälkeen kävelyn oppimisesta lapsi kykenee kantamaan tavaroita kainalossaan kävellessään. Oppittuaan ottamaan tavaroita korkeammalta kuin oma päänsä, on lapsi osannut kävellä jo muutaman kuukauden. Kolme kuukautta kävelemään oppimisen jälkeen, osaa lapsi mennä jo kyykkyyn ja kääntyä kävellessään. (Brazelton 1995, 170.)

Karkeamotorinen kehitys on alle kahden vuoden iässä erittäin intensiivistä. Kävelemään opittuaan lapsi liikkuu suurimman osan ajasta ollessaan hereillä. Alle

kahden vuoden ikäinen lapsi heittelee tavaroita, vetää niitä perässään, työntelee, kantelee, kiipeilee ja riippuu. Näiden toimintojen avulla lapsi oppii uusia paikkakäsitteitä kuten vieressä, alapuolella ja yläpuolella. (Rödspam 1990, 54.) Hienomotoriset taidot alkavat myös kehittyä nopeammalla tahdilla. Lapset usein haluavat opetella itse syömään ja juomaan. Puolitoistavuotias osaa jo melko taitavasti juoda kupista ja syödä itse lusikalla. (MLL 2016c.) Monica Rödspam kuvaakin kirjassaan *Lapsen kehitys 0-3 vuotta* tätä ikävaihetta harjoitteluvaiheeksi. Siinä lapsi alkaa itsenäistyä ja halu tehdä itse asioita kasvaa. (Rödspam 1990, 54.) Syömisen lisäksi lapsi alkaa riisua itse vaatteitaan ja lopulta myös pukea niitä itse päälleen. Samalla myös sorminäppäryys sekä silmän ja käden yhteistyö kehittyvät, mikä antaa mahdollisuuden hypistellä ja tutkia. (MLL 2016c; Rödspam 1990, 54.) Lapsi oppii kokoamaan palikoista muutaman palikan korkuisia torneja, laittamaan paloja muotolaatikkoon ja kääntämään kirjan sivuja (MLL 2016c). 1-2-vuoden ikäisellä lapsella alkaa kätisyyden preferenssi tulla selvemmäksi juurikin edellä mainittujen toimintojen kehittyessä. Preferenssi näkyy muun muassa siitä, kumpaan käteen lapsi ottaa lusikan tai vaikka vahaliidun. (Rödspam 1990, 55.) Kaikki uudet taidot tuovat pienelle lapselle valtavaa mielihyvää, varsinkin jos niihin liittyy kasvattajan kiitosta ja ihastelua (MLL 2016c).

Lähestyessään kahden vuoden ikää lapsi osaa piirtää tuhartamalla paperiin saatuaan käteensä liidun. Pieni lapsi suosii samaa väriä, eikä halua vaihtaa sitä kesken taideteoksen. (Einon 2003, 46.) Jokaisen lapsen kädentaidolliset taidot, kuten muutkin taidot kehittyvät eri tahtiin, mutta suurin osa yksi- ja kaksivuotiaista repii jo mielellään paperisuikaleita ja osaa leikata kapeat suikaleet kahtia. Lapsi osaa tässä vaiheessa myös levittää liimaa pyydettyihin kohtiin, vaikkakaan ei vielä kovin järjestelmällisesti. Liimaamiseen vaaditaan vielä aikuisen avustusta ja ohjausta. (Einon 2003, 53.)

3.3 Lapsen kehitys 2-3-vuotiaana

2-3-vuotias lapsi on elämänsä ensimmäisessä murrosvaiheessa. Tätä kutsutaan uhmaiäksi sekä yksilöitymisvaiheen aluksi. Lapsi pelkää olla erossa vanhemmistaan, mutta hakeutuu silti tietoisesti myös uusien ihmisten luo ja tekee tuttavuutta heihin. (Rödspam 1990, 84-85.) Lapsi puuhailee mielellään omissa touhuissaan, mutta välillä on pakko käydä vanhemman luona niin sanotusti ”tankkaamassa turvaa”. Lapsi saattaa vaikuttaa jo kovin itsenäiseltä ja päättäväiseltä, mutta tarvitsee kuitenkin vielä paljon hellyyttä ja huolenpitoa. (MLL 2016d.)

Motoriset taidot kehittyvät suuresti 2-3-vuotiailla lapsilla. Tämä tuo mukanaan kuitenkin taitojen tasoerot, etenkin ketteryydessä erot tulevat selkeästi esiin. Tämä tarkoittaa sitä, että toinen voi olla hyvinkin ketterä liikkeissään, kun taas toinen hieman hitaampi, varovaisempi ja kömpelömpi. Kaikkeen tähän vaikuttaa lapsen oma persoonallisuus. Aarempaa lasta voi hyvinkin joutua hieman houkuttelemaan ja auttamaan liikunnallisissa toiminnoissa. Kevyen motivoinnin myötä myös aremmat lapset löytävät liikunnan riemun. Motoristen taitojen osalta liikkuminen on tässä vaiheessa lapsella jo varmaa. Lapsi osaa juosta, hyppiä ja kävellä portaita tasa-askelin. Myös pallonkäsittely on kehittynyt ja lapsi osaakin kolmeen ikävuoteen mennessä niin potkaista kuin heittääkin palloa. Lapsen taidot kehittyvät tauotta, ja mitä enemmän niille antaa tilaa kehittyä, sitä enemmän lapsi nauttii. Siksi esimerkiksi kiipeilyteline on mitä loistavin paikka alle kolmevuotiaalle lapselle harjoitella kehittyviä taitojaan. (MLL 2016e.)

Sorminäppäryyden ja silmän ja käden yhteistyön kehittyessä lapsi oppii rakentamaan palikoista tornin, jossa on jo 6–7 palikkaa päällekkäin. Täyttäessään kolme vuotta palikoita saadaan pinottua jo useampiakin. Lapsi nauttii askartelusta, kuten muovailusta ja maalaamisesta. (MLL 2016e.) 2-3-vuotias lapsi osaa jo leikata muovailuvahasta tai savesta tehtyjä palloja saksilla ja hän saattaa muovilla jopa pitkulaisia makkaroita (Einon 2003, 58). Lapsi voi piirtää kynällä jo ympyrän (MLL 2016e). Osalla onnistuu kolmen vanhana jo alkeellisten kasvojen piirtäminen (Einon 2003, 46). Kynästä pikku piirtäjä pitää vielä kiinni koko kämmenellään (MLL 2016e). Pikkuhiljaa lapsi alkaa piirtää pelkän tuherruksen sijasta viivoja sekä pisteitä nostamalla liitua irti paperista (Einon 2003, 46). Lähestyttäessä kolmea ikävuotta, myös isojen helmien pujottelu lankaan alkaa onnistua (MLL 2016e).

4 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN LÄHTÖKOHDAT

4.1 Tavoite ja kehittämistehtävä

Kehittämistyömme tavoitteena oli kehittää Liikuntapäiväkoti Touhula Vähäheikkilän alle kolmevuotiaiden lasten taidekasvatusta. Tarkoituksena oli tuoda päiväkodin työntekijöiden tietoisuuteen taidekasvatuksen merkitystä lapsen kehityksessä ja korostaa kuvallisen työskentelyn tärkeyttä myös alle kolmevuotiaiden lasten kanssa. Kehittämistyömme tehtävänä oli luoda paremman taidekasvatuksen mahdollistava taideateljé sekä ateljeén ”käyttöopas” eli vinkkivihko. Taidehuone sai uuden sisustuksen myötä muun muassa viidakkoaiheisen seinämaalauksen, suuren kuivaustelineen sekä inspiroivan tunnelman. Hankimme myös lisää kuvataiteessa tarvittavia välineitä ja materiaaleja. Ateljeén käyttöoppaaksi tarkoitettu vinkkivihko koostuu viidestä teemasta, jotka sisältävät kukin kaksi erilaista kuvataidetoimintoa. Vihkoon kootut teemat on perusteltu kuvataiteen teorian tietoon pohjautuen. Teemojen ja toimintojen valinta perustuu suurelta osin kehittämismenetelmin päiväkodin henkilökunnalta kerättyihin ideoihin ja mielipiteisiin.

Varhaiskasvatuksessa ajankohtaisena on pitkään ollut liikunta päiväkodeissa. Nyt on liikunnan lisäksi alettu pohtia taideaineiden merkitystä varhaiskasvatuksessa. Kuvataiteella on suuri merkitys lasten kehityksessä (Ruokonen ym. 2009, 57). Kuvallinen työskentely kohentaa lapsen itsetuntoa ja kehittää sosiaalisia sekä vuorovaikutuksellisia taitoja. Taiteen tekemisessä korostuu itse tekeminen sekä yhteisen ilon jakaminen (Kalliala 2012, 218). Taidekasvatuksen merkitys lapsen oppimisympäristössä on monitahoinen. Taide on yksi tietämisen tapa muiden tiedonalojen rinnalla ja se rakentaakin lapsen suhdetta todellisuuteen. Taiteessa olennaiset moniaistinen tieto sekä kokemuksellisuus ovat avoimia henkilökohtaisille tulkinnoille. (Ruokonen ym. 2009, 14.) Näin ollen halusimme tuoda Liikuntapäiväkoti Touhula Vähäheikkilään lisää tietoa taidekasvatuksesta ja sen tärkeydestä. Ateljeén avulla loimme taidetyöskentelyn mahdollistavan ympäristön ja vinkkivihon myötä toimme päiväkotiin uusia konkreettisia kuvataiteellisia ideoita.

Noin 20 vuotta sitten, päiväkodeissa oli vielä esimerkiksi vesi- ja hiekkaleikkejä jopa sisätiloissa. Samoin askarteleminen ja musisointi kuuluivat jokapäiväiseen toimintaan, ja välineet kyseisiin toimintoihin olivat aina lasten ulottuvilla. (Kalliala 2012, 58.)

Tarkoituksemme oli juurruttaa taide osaksi päiväkodin arkea. Taidekasvatus ei tarkoita vain päiväkodin yksittäisiä askarteluhetkiä, vaan sitä tulee ottaa mukaan esimerkiksi vapaa-ajan toimintaan. Halusimme muistuttaa myös aikuisen roolista lasten kuvataiteellisessa oppimisessä sekä korostaa työympäristön merkitystä.

4.2 Toimeksiantaja sekä toimintaympäristö

Kehittämistyö tapahtuu aina yhteydessä ympäristöön sekä sen toimijoihin. (Salonen 2013, 6.) Toimijoilla tarkoitetaan henkilöitä, jotka ovat kehittämistyössä mukana prosessin alusta asti. Toimijoiden lukumäärä voi vaihdella riippuen työvaiheesta, mutta tärkeää on, että koko prosessin ajan toimijat kulkevat työskentelyssä mukana. (Salonen 2013, 21.)

Toimeksiantajamme ja kehittämisympäristönämme toimi Liikuntapäiväkotitouhula Vähäheikkilä. Kyseessä on yksityinen päiväkotitouhula, jonka toiminta painottaa liikuntaa arjen kaikissa tilanteissa ja tapahtumissa. Alkuna Touhula on saanut Oulusta ja sieltä levittäytynyt etelämmäs kohti rannikkoa. Nykyään Touhuloita on jo 38 kunnassa ympäri Suomen ja lisää rakennetaan kokoajan. Touhula Liikuntapäiväkotien asiakaslupaukseen kuuluu kolme kohtaa. Touhula lupaa, että heillä liikutaan enemmän, heidän toimintansa on aidosti lapsilähtöistä ja heiltä sekä lapsi, että vanhemmat saavat parhaan asiakaskokemuksen. Liikuntalupauksena heillä on tällä hetkellä vähintään kaksi tuntia reipasta ja monipuolista liikuntaa erilaisissa ympäristöissä. Työntekijöiden lisäksi Touhuloilla on mukana liikuttamassa Touhula Liikuntapäiväkotien liikuntakummit sekä asiantuntijoiden uusin tutkimustieto. (Touhula 2016.)

Vähäheikkilän yksikkö on yksi Turun viidestä Touhulasta. Se valmistui kesällä 2015 ja avasi ovensa samaisen vuoden elokuussa. Tällä hetkellä kyseinen päiväkotitouhula on saavuttanut täyden kapasiteettinsa ja kaikki tiloissa olevat kuusi ryhmää ovat auki ja toiminnassa. Ryhmistä neljässä on alle kolme vuotiaita lapsia ja kahdessa ryhmässä 3-5-vuotiaita lapsia. Kehittämistyömme toimeksiantoon liittyi kyseisen päiväkodin taidehuoneen kehittäminen, jotta se tulisi paremmin käyttöön. Taidehuone sijaitsee yksikön toisessa päässä, kaikkein pienimpien lasten päädyssä. Yksikön jokaisessa ryhmätilassa on erillinen toimintahuone ja niillä jokaisella on oma teemaansa. Päiväkodista löytyy taidehuoneen lisäksi kotileikkihuone, satuhuone sekä kaksi liikuntasalia kiipeilyseinineen ja monipuolisine liikuntavälineineen.

Yksityisenä päiväkotina, suurin osa kyseisen yksikön lapsista on tullut asiakkaaksi palvelusetelillä. Turussa palveluseteli on kunnan myöntämä tuki ja sen arvo määräytyy lapsen iän, hoitoajan sekä perheen tulojen perusteella. Perheelle jää näin ollen maksettavaksi palvelusetelin arvon ja päivähoitomaksun hinnan välinen erotus. Toinen tukimahdollisuus on Kelan myöntämä yksityisen hoidon tuki, jonka summa on kiinteä, mutta riippuu silti hoitomuodosta sekä lapsen iästä. Kunnissa, joissa ei palveluseteliä ole saatavilla, on käytössä yksityisen päivähoidon puolella nimenomaan Kelan yksityisen hoidon tuki. (Turku.fi 2016.)

Suomessa jokaisella lapsella on oikeus päivähoitoon. Vuonna 1996 voimaan astunutta subjektiivista päivähoito-oikeutta rajoitettiin eduskunnan toimesta vuonna 2016, mikä tarkoittaa sitä, että nykyään lapsella ei ole enää oikeutta olla kokopäiväisessä hoidossa, jos lapsen vanhemmista toinen on kotona. Lakimuutos astui voimaan elokuussa 2016, mutta kunnat voivat itse päättää rajoittavatko päivähoito-oikeutta vai eivät. (Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36.) Turku ei päättänyt supistaa subjektiivista päivähoito-oikeutta, ja näin ollen Touhulakin toimii Turun kaupungin säädösten mukaisesti (Aamuset 2016).

5 KEHITTÄMISMENETELMÄT

5.1 Dialoginen vuorovaikutus

Kehittämistyössä dialoginen vuorovaikutus on erittäin suuressa osassa. Kehittäminen onkin suurimmalta osin vuorovaikutteista sekä dialogista toimintaa (Toikko & Rantanen 2009, 72). Se edellyttää kehittämistyön toimijoiden ja toimeksiantajan välistä sujuvaa dialogista vuorovaikutussuhdetta. Työelämän kehittäminen ilman tätä yhteistyötä ei onnistu kokonaisvaltaisesti. (Salonen 2013, 5-6.) Käytettäessä dialogista vuorovaikutusta kehittämismenetelmänä, voidaan laajentaa kehityksen kohteena olevan asian kokonaiskuvaa. Tällöin kokonaiskuva tarkentuu ja monipuolistuu. Kun ajatellaan yhdessä ja työstetään samaa asiaa useamman ihmisen voimin, voidaan löytää uusia ratkaisuja, joihin ei yksin olisi millään päästy. (Heikkilä & Heikkilä 2001, 7-9.) Dialogin voi määritellä myös ryhmäviestintätavaksi, jossa ihmiset ajattelevat niin sanotusti yhteen ääneen (Puro & Matikainen 2000, 8).

Dialogisella vuorovaikutuksella on kaksi erilaista tehtävää kehittämistyössä. Dialogia käytetään työorganisaatioissa silloin, kun pyritään parantamaan laatua. Tällöin dialogi on sekä väline, että tavoite, sillä sen avulla tuotetaan uutta ja monipuolisempaa tietoa sekä uudistetaan vanhoja näkemyksiä. (Puro & Matikainen 2000, 60.)

Käytimme dialogista vuorovaikutusta koko kehittämistyöprosessin ajan. Keskustelua kävimme kaikissa työhömmme liittyvissä kokouksissa sekä palaverissa. Vaikka emme loppujen lopuksi saaneetkaan virallista kehittämistyöryhmää, kävimme vuorovaikutuksellista dialogia johtajan lisäksi myös muiden päiväkodin työntekijöiden kanssa. Saimme siis uusia näkökulmia tarpeidemme mukaan, sillä koko päiväkodin työntekijöiden keskuudessa vallitsi avoin keskustelu toimeksiannostamme ja kehitettävästä kohteestamme.

5.2 Dokumentointi

Kehittämistyötä tehdessä kaikki työn aikana tuotetut materiaalit ovat yhtä tärkeässä osassa. Onkin siis hyvin tärkeää dokumentoida koko prosessin ajan toiminnan etenemistä. Ilman riittävää dokumentointia ja raportointia, ei kehittämishanketta voi

olla. Riittäväksi dokumentiksi luetaan kaikki sellainen materiaali, josta kuka tahansa ulkopuolinen lukija voi nähdä työn etenemisen logiikan. (Salonen 2013, 23-24.)

Kirjasimme jokaisesta tapaamisesta toimeksiantajan sekä meidän toimijoiden välillä muistion. Kyseisistä pöytäkirjoista ilmenee, mitä milläkin tapaamisella on käsitelty, missä tapaaminen on pidetty ja keitä on ollut läsnä. Pitämällä pöytäkirjaa koko prosessin ajan, pysyimme itse paremmin ajan tasalla, missä vaiheessa prosessimme eteni. Tämän lisäksi kuka tahansa voi katsoa dokumentoituja pöytäkirjoja ja nähdä, miten kehittämistyömme on edennyt.

Vilka & Airaksinen kehottavat teoksessaan käyttämään kehittämispäiväkirjaa. Sen käyttö on pitkässä kehittämistyössä hyvinkin perusteltua, sillä pitkällä aikavälillä tehdyssä kehittämishankkeessa saattavat prosessin alkuvaiheen aikana tehdyt ratkaisut jo unohtua. Kehittämispäiväkirja on tärkeä väline ja tuki myöhemmin kirjoitettaessa prosessia auki. (Vilka & Airaksinen 2003, 19.) Meillä molemmilla oli omat päiväkirjat, joihin kirjasimme kaikki työhön liittyvät ideat, kysymykset sekä toimeksiantajan kanssa läpi käytävät asiat. Näiden lisäksi kehittämispäiväkirjaan on hyvä kirjata esimerkiksi lähdemateriaaleja ja omia oivalluksia (Vilka & Airaksinen 2003, 20).

5.3 Alkukartoitus ja Learning Café

Käytimme alkukartoitusta kartoittaaksemme päiväkodin työntekijöiden toiveita tulevaa kehittämistyötämme ajatellen. Toteutimme alkukartoituksen jakamalla jokaiselle työntekijälle kyselylomakkeen (Liite 2). Lomakkeessa esiteltiin vielä kehittämistyömme tavoite ja tehtävä, ja siihen jokainen työntekijä sai kirjoittaa lomakkeeseen toiveita ja ideoita tuotostamme varten. Kartoitimme vähän myös sitä, mitä alle 3-vuotiaiden lasten kanssa päiväkodissa oli jo tehty, jotta tuotoksemme ei sisältäisi työntekijöiden jo teettämiä menetelmiä. Saatuamme alkukartoituskyselyt työntekijöiltä takaisin, kokosimme niistä pohjan Learning Café- menetelmän toteutukseen.

Learning Café on työskentelymenetelmä, jonka avulla suurempi ryhmä saadaan toimimaan ja kehittämään uutta aktivoimalla pienempiä ryhmiä. Suuri ryhmä jaetaan pienempiin pöytäkuntiin, joissa tiettyä kysymystä pohditaan aina ennalta asetetun ajan. Sen jälkeen vaihdetaan pöytää niin, että jatketaan uuden kysymyksen kanssa siitä, mihin edellinen ryhmä on päässyt. Tätä jatketaan, kunnes kaikki ryhmät ovat

vastanneet kaikkiin kysymyksiin. Lopussa tulokset luetaan ääneen. Learning Café -menetelmän tavoitteena on, että ajatuksia voidaan reflektoida vuorovaikutuksessa ja niitä voidaan edelleen kehittää. Menetelmä tukee hiljaisempien osallistujien osallistumista sekä yhteisen ymmärryksen syntymistä ja ratkaisujen löytämistä ongelmatilanteihin. (Verkostojohtaminen 2016.)

Käytimme Learning Café -kehittämismenetelmää Liikuntapäiväkoti Touhula Vähäheikkilän henkilökunnan työllä. Muistutimme työntekijöitä kehittämistyöstämme ja kerroimme tarkemmin mihin ja miten tulimme heiltä saatua materiaalia käyttämään. Kuvailimme lyhyesti myös Learning Café -menetelmää ja sen toteuttamista. Henkilökunta jakautui neljään ryhmään ja jokainen ryhmä siirtyi oman pöydän ääreen. Jokaisella pöydällä oli suuri paperiarkki ja paperissa tietty aihe. Aiheet käsittelivät päiväkodin taidekasvatusta ja niissä kysyttiin mitä kuvataiteeseen liittyviä toimintoja alle kolmevuotiaiden lasten kanssa päiväkodissa on jo tehty, mitä halutaan tehdä tulevaisuudessa, mitä välineitä kunnollista kuvataidekasvatusta varten vielä halutaan sekä mitä asioita taidehuoneeseen tarvitaan, jotta se tulisi päivittäiseen käyttöön. Jokainen ryhmä sai ideoida aiheesta viiden minuutin aikana niin paljon kuin ehti. Sen jälkeen ryhmät vaihtoivat pöytää ja alkoivat pohtia uutta aihetta jatkaen edellisen ryhmän ajatuksia. Ryhmät vaihtoivat pöytiä niin, että kaikki pääsivät vastaamaan jokaiseen aiheeseen. Lopuksi vastaukset käytiin yhdessä läpi ja kiitimme kaikkia osallistumisesta sekä kehittämistyössämme auttamisesta.

6 KEHITTÄMISPROSESSI JA AIKATAULU

6.1 Kehittämistyön vaiheistaminen

Toiminnallisessa opinnäytetyössä syntyy aina konkreettinen tuotos ja siinä kehitetään jotain tiettyä asiaa. Tuotoksen lisäksi kirjoitetaan kattava kehittämistyön raportti, joka on opiskelijan ammatillisen tiedon, taidon ja sivistyksen näyte kehitetystä toiminnasta ja tuotoksesta. Kehittämistyön tavoitteena on myös samalla kehittää opiskelijan ammatillista tietotaitoa. Kehittämistyössä käytetään tutkimuksellista asennetta ja erilaisia tutkimusmetodeja. (Vilka 2006, 76.) Kehittämistoiminta edellyttää mukaan eri toimijoita. Kehittämishankkeessa toiminnan vaiheet etenevät dialogisessa vuorovaikutussuhteessa toimijoiden kanssa, eli keskustellaan, arvioidaan ja saadaan palautetta. (Salonen 2013, 5-6.)

Kehittämispromessimme perustui toimijakeskeiseen kehittämiseen. Tarkoituksena oli luoda toimeksiantajan tarpeet täyttävä työ, joten otimme Liikuntapäiväkoti Touhula Vähäheikkilän johtajan ja koko henkilökunnan mukaan työmme suunnitteluun ja kehittämiseen. Tavoitteemme oli, että päiväkodin taidekasvatus kehittyä, ja että tuotoksemme tulee jatkuvaan käyttöön päiväkodin arjessa. Kehittämisen tavoitteena on siis muutos, jonka myötä käyttöön otetaan uudet paremmat toimintatavat (Toikko & Rantanen 2009, 16).

Kehittämistyö on tarkoitus vaiheistaa prosessikuvaukseksi, josta nähdään miten työn eri vaiheet seuraavat toisiaan (Vilka & Airaksinen 2003, 49). Salosen mukaan kehittämistyö etenee loogisesti vaiheittain. Aloituvaiheessa selkiytyvät kehittämistarve, alustava kehittämistehtävä, toimintaympäristö sekä toimijat. Aloituvaihetta seuraa kehittämistyön tärkein vaihe eli suunnitteluvaihe. Suunnittelusta päästään työstövaiheeseen, mikä sisältää muun muassa menetelmät, materiaalit, ja dokumentointitavat. Työstövaihe on pitkä ja raskas, mutta ammatillisesti hyvin kehittävä vaihe. Tarkastuvaiheessa toimijat arvioivat yhdessä tuotosta, minkä jälkeen voidaan siirtyä viimeistelyvaiheeseen. Viimeistelyvaiheeseen tulee käyttää aikaa, jotta valmis raportti ja tuotos ovat varmasti suunnitelman mukaisia. Lopuksi valmis tuotos esitetään ja sitten se on valmis levitettäväksi. (Salonen 2013, 17-19.)

Työn jakaminen vaiheisiin on hyvin tärkeää, koska vain suunnittelemalla ja osittamalla on mahdollista, että kehittämistyö saadaan toteuttamiskelpoisiin selkeisiin osiin. Siten

toiminta tulee myös näkyväksi ja sitä on helpompi ymmärtää ja arvioida. Vaiheistettu suunnitelma tulee kirjoittaa tarkasti, jotta siihen voidaan yhdistää myös niihin liittyvät toimija-, menetelmä-, ja materiaalikuvaukset. (Salonen 2013, 22.) Seuraavassa taulukossa (Taulukko 1) kuvaamme kehittämistyömme prosessin etenemistä Salosen esittämän vaiheistuksen avulla.

Taulukko 1. Kehittämistyön prosessin aikataulu.

Ajankohta	Menetelmä	Toimijat	Tuotos
Tammikuu 2016	Palaveri	Eevi Kivinen & Katri Koli	Aiheen ideointia, teoriapohjan keruuta
	Sähköposti	Katri Koli & johtaja	Kehittämistyön aloittaminen
Helmikuu 2016	Sähköposti	Katri Koli & johtaja	Työn ja harjoittelun sopimus
	Kehittämiskeskustelu	Eevi Kivinen, Katri Koli & johtaja	Aiheen sopiminen ja hyväksyntä
Maaliskuu 2016	Palaveri	Eevi Kivinen & Katri Koli	Suunnittelua, aiheen rajaamista, kirjoittamista
	Palaveri	Eevi Kivinen & Katri Koli	Tietoperustan keruu kirjastosta
Huhtikuu 2016	Kehittämiskeskustelu	Eevi Kivinen, Katri Koli & johtaja	Sopimusten allekirjoitus
	Palaveri	Eevi Kivinen & Katri Koli	Tietoperustan keruu
Toukokuu 2016	Työilta	Eevi Kivinen & Katri Koli	Alkukartoituskysely
		Eevi Kivinen, Katri Koli, johtaja & koko talon henkilökunta	Aiheen esittely koko päiväkodille sekä Learning Café
Elokuu 2016	Palaveri	Eevi Kivinen, Katri Koli & johtaja	Ateljeé-huoneen suunnittelua
Syyskuu 2016	Hintavertailu	Eevi Kivinen & Katri Koli	Ateljeén muokkaamisen hinnan selvitys
	Kehittämiskeskustelu	Eevi Kivinen, Katri Koli & johtaja	Suunnitelmien hyväksyttäminen johtajalla
		Eevi Kivinen & Katri Koli	Taidehuoneen tarvikkeiden ostaminen
Remontointi	Eevi Kivinen & Katri Koli	Maalaaminen ym kokoaminen	
Lokakuu 2016	Palaveri	Eevi Kivinen & Katri Koli	Vinkkivihon teemat ja ideat
		Eevi Kivinen & Katri Koli	Raportin kirjoittaminen, tuotoksen loppuun saaminen (Liite 3)
Marraskuu 2016		Eevi Kivinen & Katri Koli	Raportin palautus, tuotoksen toimitus Touhulaan, yhteistyön päättäminen

6.2 Aloitusvaihe

Kehittämistyömme lähti liikkeelle tammikuussa. Olimme molemmat sitä mieltä, että opinnäytetyömme tulisi olemaan toiminnallinen. Meitä yhdistivät tulevaisuudensuunnitelmat päiväkodissa työskentelystä, joten valitsimme kehittämishankkeen ympäristöksi päiväkodin. Yhteinen kiinnostuksemme taiteisiin sai meidät pohtimaan taideterapiaa. Koska itse taideterapia ei koulutukseemme kuulu, mietimme, miten taiteita muuten hyödynnetään liittyen lasten kehitykseen. Ensimmäinen varteenotettava idea oli siis taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Innostuessamme kehittelimme teemoiksi kuvataiteen, käsityön, musiikin ja tanssin. Seuraavaksi piti löytää päiväkotia, jonka taidekasvatusta pääsisimme kehittämään opinnäytetyömme myötä. Otimme yhteyttä Liikuntapäiväkotia Touhula Vähäheikkilään, sillä edellisen harjoittelun myötä olimme saaneet tietoon, että liikuntapäiväkodissa tarvittaisiin lisää taidetoimintaa.

Tapasimme päiväkodin johtajan helmikuussa ja kyselimme mahdollisuudesta harjoittelupaikkaan ja kehittämistyön tekemiseen. Harjoittelupaikka varmistui ja ehdottamallemme taidekasvatuksen opinnäytetyölle oli tarvetta. Pohdimme kehittämistyömme laajuutta ja tulimme siihen tulokseen, että aiheemme oli liian laaja. Teemoja oli liikaa, joten rajasimme aiheen kuvataide- ja musiikkikasvatukseen. Myöhemmin jouduimme rajaamaan aiheitamme lisää. Johtaja sai valita, halusiko hän tuotoksestamme musiikki- vai kuvataidekasvatuksellisen menetelmäkansion. Johtaja päätyi kuvataidekasvatukseen, sillä siinä päiväkotia ja sen työntekijät tarvitsivat eniten kehittämisaikaa.

Keskustelimme johtajan kanssa myös kehittämistyö ja tuotoksen sisällöstä sekä aikataulusta. Kerroimme haluavamme tehdä menetelmäkansiosta oikeasti päiväkodille hyödyllisen, joten pohdimme sopivia tiedonkeruumenetelmiä, joista saatujen tulosten perusteella menetelmäkansion koottaisiin. Esille tuli myös ajatus siitä, että päiväkodissa oleva taideateljé kaipaisi kovasti kehittämistä, jotta se otettaisiin päivittäiseen käyttöön. Päätimme ottaa taidehuoneen muokkaamisen osaksi kehittämistyötämme. Aloitusvaiheessa onkin hyvin tärkeää keskustella yhdessä asioista, joilla on merkitystä työskentelyn onnistumisen kannalta (Salonen 2013, 18).

6.3 Suunnitteluvaihe

Huhtikuussa tutustuimme taidekasvatusta koskevaan kirjallisuuteen ja aloimme miettiä teoriaperustaa opinnäytetyöllemme. Hahmottelimme myös ideoita menetelmäkansiota varten. Toukokuussa aloitimme harjoittelujakson Liikuntapäiväkoti Touhula Vähäheikkilässä ja esittelimme päiväkodin työntekijöille suunnitelman kehittämistyöstämme. Toteutimme alkukartoituksena kyselyn, jossa jokaiselle työntekijälle jaettiin oma idealomake. Lomakkeessa esittelimme vielä menetelmäkansiomme tarkoituksen ja pyysimme siihen liittyen työntekijöiden toiveita ja ideoita alle kolmevuotiaiden kuvataidetuokioihin.

Toikon ja Rantasen mukaan kehittämistoiminnan käyntiin saamisessa on tärkeää, että työstä tiedotetaan työyhteisölle, ja monesti sitä on hyvä myös käsitellä yhdessä työyhteisön jäsenten kanssa (Toikko & Rantanen 2009, 58). Tarkoituksenamme oli kerätä päiväkodin työntekijöistä kehittämistyöryhmä. Kehittämistyöryhmässä saisimme neuvoja ja ideoita työntekijöiltä ja tarkastaisimme, että työ on aikataulussa. Mahdollisissa ongelmatilanteissakin työryhmästä olisi suuri apu. Löysimme sopivat henkilöt ja he suostuivat ryhmän jäseniksi. Sovimme pitävämme ensimmäisen kokouksen vasta syksyllä. Elokuussa harjoittelumme jatkuessa saimme kuitenkin selville, että vain yksi valituista työntekijöistä oli enää saatavilla työryhmäämme. Päätimme lykätä ajatusta kehittämistyöryhmästä, ohjaajiltamme saimme kuitenkin paljon tukea, ideoita ja apua ongelmakohdissa. Myös muu henkilökunta oli hyvin avuliasta ja ideoivaa. Kehittämistyön prosessin kulkua tarvitsee joskus korjata ja suunnata uudelleen toiminnan aikana, koska kehittämistoiminta rakentuu aina sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Toikko & Rantanen 2009, 10.)

Harjoittelun aikana näimme, kuinka vähän päiväkodissa olevaa taidehuonetta hyödynnettiin. Kuvataidetyöskentelyyn tarkoitettu ateljeé näytti tylsältä eikä siellä ollut riittävästi välineitä taidetyöskentelyyn. Suunnittelimme ateljeén sisustuksen kokonaan uusiksi. Aluksi päätimme toteuttaa huoneeseen akvaario-teeman. Seinät maalattaisiin turkooseiksi ja suurin seinä kuvastaisi akvaariota kaloineen, merikasveineen ja kuplineen. Hankintalistamme sisälsi seinämaalien lisäksi muun muassa dc-fix-sisustusmuovia, kuivaustelineen, uudet verhot, pöytäliinan, maton, pöytälamppun sekä erilaisia kuvataidevälineitä väriliiduista kreppipapereihin. Kaikki hankinnat perustelimme tarkkaan taideateljeéhen liittyvän teoretiedon avulla. Johtajan ollessa yhteydessä

ylempään johtoon saimme vastaukseksi, että kaikkia seiniä ei saanut maalata. Vain yhteen seinään saimme toteuttaa seinämaalauksen. Ennestään vaaleankeltaisiin seiniin, ei taiteellinen silmämme saanut sopimaan akvaario-teemaa, joten pitkän pohdiskelun jälkeen uudeksi teemaksi valikoitui viidakko. Siten muutimme muutamia hankintojamme ja suunnittelimme suureen seinään viidakkoaiheisen seinämaalauksen leijonineen ja apinoineen (Kuva 1).

Kuva 1. Suunnitelma seinämaalauksesta. (c Katri Koli 2016)

Alkukesästä tutkimme paljon opinnäytetöitä, ja syvensimme teorianäytämystämme kuvataidekasvatuksesta ja alle kolmevuotiaiden lasten kehityksestä. Suunnittelimme huolella työellemme runkoa ja sisällysluettelo, koska tiesimme sen vaikuttavan koko kehittämistyöraportin onnistumiseen. Suunnitteluvaihe onkin Salosen mukaan kehittämistyön tärkein vaihe (Salonen 2013, 18). Kun otsikot oli suurin piirtein saatu valmiiksi ja yhdessä mietitty mitä minkäkin otsikon alle alettiin kirjoittaa, oli kirjoittamisprosessi helpompi aloittaa. Kesällä annoimme ajatusten hautoa ja kirjoitimme kehittämistyömme tietoperustaa.

6.4 Toteutusvaihe

Kirjoittamisprosessi vaati paljon aikaa ja paneuduimme sen suunnitteluun ja muokkaamiseen kunnolla. Teksti hioutui pikkuhiljaa, välillä lisättiin uutta tietoa ja epäolennaisia asioita karsittiin pois. Tekstin muokkaaminen ja tarkistaminen koko

prosessin aikana on tärkeää (Vilkkä & Airaksinen 2003, 66 – 67). Pyrimme olemaan tiedon valinnassa kriittisiä. Haastavinta kirjoittamisessa oli se, että alle kolmevuotiaille suunnattua taidekasvatuksen kirjallisuutta oli saatavilla yllättävän vähän, tai sopivat teokset olivat hyvin vanhoja. Monet aiheeseen liittyvät artikkelikokoelmatkin sisälsivät samojen kirjoittajien ajatuksia. Tulimme kuitenkin siihen tulokseen, että vaikka osa teoksista oli vanhempia, ei niiden tieto silti ollut vanhentunut; esimerkiksi tieto lapsen fyysisestä kehityksestä ei ole muuttunut mitenkään.

Liikuntapäiväkoti Touhula Vähäheikkilän henkilökunnan työllässä muistuttelimme jälleen työntekijöitä kehittämistyöstämme. Keräsimme Learning Café -menetelmällä materiaalia menetelmäkansiota varten. Henkilökunta jakautui pieniin ryhmiin ja kaikki ryhmät pääsivät vastaamaan neljään tarkasti valikoituun aiheeseen. Aiheet käsittelivät päiväkodin taidekasvatusta; kysyttiin, mitä kuvataidejuttuja alle kolmevuotiaiden lasten kanssa päiväkodissa oli jo tehty, mitä halutaan tehdä tulevaisuudessa, mitä välineitä kunnollista taidekasvatusta varten vielä tarvittaisiin sekä mitä asioita taideateljeéhen tarvitaan, jotta se olisi käytännöllisempi (Liite 3). Työillan jälkeen kävimme tuotokset tarkkaan läpi. Analysoimme materiaalin yhdistäen työntekijöiden samankaltaiset ideat keskenään ja poimimme niistä suosituimmat ajatukset. Materiaali- ja välinehankinnoissa käytimme reaalista ajattelua ja karsimme esimerkiksi kalliit savenpolttouunit heti pois, koska tiesimme, että ne eivät mahdu budjettiin. Tutkimme tarkkaan, mitä kaikkea lasten kanssa oli kuvataiteisiin liittyen talossa jo toteutettu ja niitä asioita karsimme pois omalta idealistaltamme. Työntekijöiden odotukset taideateljeésta kohtasivat hyvin suunnittelemamme hankintalistan kanssa ja tulevaisuudessa tehtävän taidekasvatuksen ideoista saimme hyvän pohjan tuotoksemme suunnitteluun. Learning Café -menetelmän avulla saimme konkreettista dokumenttia päiväkodin taidekasvatuksen tilanteesta sillä hetkellä, sekä siitä mitä työntekijät kokevat tarvitsevansa, jotta kuvataidekasvatus juurtuisi osaksi päiväkodin arkea mielekkäällä tavalla.

Kävimme ohjaajien ja muun henkilökunnan kanssa dialogisia keskusteluja. Keskustelimme menetelmäkansion teemojen valinnasta ja taidehuoneessa huomioon otettavista seikoista. Pyysimme palautetta ja kehitysehdotuksia. Toteutusvaiheessa on tärkeää saada palautetta ja ohjausta, jotta kehittämistyö onnistuu ja etenee oikeaan suuntaan (Salonen 2013, 18). Johtajan kanssa olimme dialogisessa vuorovaikutuksessa käydessämme keskustelua taideateljeéhen tulevista hankinnoista ja niiden toteuttamisesta. Osaa menetelmäkansioon tulevista toiminnoista kokeilimme

pienryhmän kanssa, jotta osasimme arvioida menetelmän toimivuutta ja tehdä mahdollisia korjausmuutoksia. Menetelmäkokeiluista saimme palautetta ja parhaat niistä päätimme ottaa mukaan menetelmäkansioon. Koko kehittämissprosessin aikana reflektioimme omaa toimintaamme. Pohdimme ja analysoimme toimintaamme sekä sen seurauksia ja perusteita. Reflektoinnissa tarkastellaan omia asenteita, arvoja, tunteita sekä omaa toimintaa. Reflektointi on asioiden pohtimista oman persoonan ja aiempien kokemusten kautta. Reflektointi liittyy siis olennaisesti ammatilliseen kasvuun. (Ruohotie 2002, 67.)

Kehittämismenetelmien myötä saimme tarvitsevamme tiedon niin taideateljéén kuin menetelmäkansionkin tekemistä varten. Lähdimme toteuttamaan taideateljéeta raivaamalla tarpeettomat tavarat huoneesta pois, järjestelimme muut tavarat paikoilleen ja puhdistimme seinä- ja pöytäpinnat. Johtajan hyväksytyä muokkaamamme hankintalistan ostimme materiaalit ja kokosimme kuivaustelineen ja käsienpesujakkaran. Laitoimme dc-fix-sisustusmuovin suojaamaan seinää pesualtaan taakse ja ripustimme kattoon narua ja pyykkipojat, joihin valmiita töitä voidaan laittaa hauskaasti esille. Askartelimme seinälle suuren väriympyrän ja järjestimme uudet välineet kaappeihin omille paikoilleen. Suurin urakka oli viidakko-aiheinen seinämaalaukseen. Etsimme viidakon eläinten kuvia internetistä ja sommittelimme ne piirtämällä sopivaan asetelmaan. Lähdimme luonnostelevaan kokonaiskuvaa seinään lyijykynällä ja esittelimme sen päiväkodin johtajalle ja ohjaajillemme. Maalausprosessi kesti viisi päivää, teimme tarkkaa työtä ja viimeistelimme maalauksen kunnolla (Kuvat 2 ja 3). Lopuksi maalasimme taidehuoneen ovesta olevan ikkunan pulloväreillä viidakkoteeman mukaisesti, jotta teema sitoo koko huoneen yhteen. Kun ateljeé oli enää vain viimeistelyä vaille valmis, pääsivät palvelupäällikkö, johtaja ja muu henkilökunta ihastelemaan aikaansaannostamme. Saimme paljon kehuja ja ihastelevaa palautetta.

Kuva 2. Taidehuoneen seinän mallausprosessia. (c Katri Koli 2016)

Kuva 3. Taidehuoneen seinän mallausprosessia. (c Katri Koli 2016)

Menetelmäkansion valmistuminen sai tuulta alleen kehittämistyön teoriaosuuden kirjoittamisen myötä. Kehittämistyömme kuvataidekasvatusta koskevassa teoriaosuudessa oli paljon kohtia, joita halusimme hyödyntää menetelmäkansion teoriassa. Kun menetelmäkansion teemat lyötiin viimeistelyinä lukkoon ja teemoihin liittyvät toiminnot oli valittu, päästiin pohtimaan kansion ulkoasua. Halusimme siitä selkeän, helppokäyttöisen ja innostavan. Vauhtiin päästyämme huomasimme kuitenkin pian, että aikataulullisesti emme saisi kansiota valmiiksi. Tässä kohtaa kehittämistyötä olimme käyttäneet niin paljon aikaa ateljeéhuoneeseen.

Ohjaajien ja johtajan kanssa keskusteltuaamme tulimme siihen tulokseen, että koska taidehuone oli toteutettu niin perusteellisesti, voisi menetelmäkansiota supistaa yksinkertaisemmaksi. Yhteistyön tuloksena syntyi päätös toteuttaa menetelmäkansion sijaan alkuperäistä suunnitelmaamme soveltava ”käyttöopas” taidehuonetta varten. Nimesimme käyttöoppaan vinkkivihoksi. Vinkkivihko koostui samoista teemoista, kuin menetelmäkansioon oli suunniteltu ja toiminnot pysyivät samoina. Sen sijaan teoriaosuus supistui ja vihon ulkonäkö yksinkertaistui. Silti se koettiin palautteen mukaan tarpeelliseksi ja hyvin päiväkodin kuvataidekasvatusta kehittäväksi.

6.5 Viimeistelyvaihe

Kehittämistyön viimeisessä vaiheessa viimeistelimme ateljeén kuntoon ja kokosimme vinkkivihon yhteen. Saimme ateljeesta paljon positiivista palautetta. Työntekijät olivat varmoja, että huonetta tultaisiin jatkossa käyttämään päivittäin. Kertoessamme uudistuneesta vinkkivihosta saimme ymmärtäväisiä kommentteja ja vihkoa pidettiin hyödyllisenä apuvälineenä ateljeeseen tutustuttaessa. Konkreettisen vihon myötä kuvataiteen tekniikoista ja välineistä saadaan helposti teoriatietoa mukaan kuvataidetuokioihin, ja selkeiden ohjeiden avulla lasten kanssa päästään toteuttamaan uusia kuvataidetoimintoja. Taideateljeén ja vinkkivihon suunnittelu perustui päiväkodin työntekijöiden tarpeeseen ja sen toteuttamisessa otettiin työntekijöiden ajatukset ja mielipiteet vahvasti huomioon.

Lokakuussa paneuduimme kehittämistyöraportin kirjoittamiseen. Kuvasimme kehittämisprosessia ja sen vaiheita. Muokkasimme tuotosta uuden vinkkivihon myötä ja arvioimme kehittämistyötämme. Kirjoitimme työllemme johdannon ja kokosimme tiivistelmät. Luimme valmiin työn vielä monta kertaa läpi ja viilasimme viimeiset lauserakenteet. Kehittämistyöraporttimme valmistui marraskuun alussa ja lupasimme

mennä marraskuun aikana esittelemään vinkkivihon ja kehittämistyöraportin myös päiväkodin henkilökunnalle.

7 TUOTOS JA SEN ARVIOINTI

7.1 Taideateljeé

Kehittämistyön tuotoksena syntyy aina raportin lisäksi jonkinlainen konkreettinen tuotos (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51). Meidän tuotoksenamme syntyi käyttötarkoitukseen sopivampi ja houkuttelevampi ateljeé sekä huoneen ”käyttöopas”, eli vinkkivihko. Ateljeén ja vinkkivihon tavoitteena oli tuoda Liikuntapäiväkoti Touhula Vähäheikkilään innostava ja kuvalliseen tekemiseen kutsuva taidehuone, jossa lapset pääsevät toteuttamaan itseään kuvataiteen keinoin. Taidehuone, jossa monipuoliset välineet, sopiva valaistus ja inspiroiva tunnelma yhdistyvät, lisää kuvataiteen käyttämistä lasten päivittäisessä arjessa. Vinkkivihko on tiivis tieto- ja ideapankki, jossa on teorialuvut valitsemiimme kuvataiteen tekniikoihin sekä esimerkkejä erilaisista toiminnoista, joita taidehuoneessa on mukava päästä toteuttamaan. Uudistuneen ateljeén ja vinkkivihon myötä päiväkodin työntekijöitä pyritään innostamaan alle kolmevuotiaidenkin lasten taidekasvatukseen. Tarkoituksena on osoittaa, että pientenkin lasten kanssa voidaan käyttää paljon erilaista taidetoimintaa. Ateljeé tuo lapsille uusia mahdollisuuksia taiteen tekemiseen ja siten lisää heidän hyvinvointiaan sekä tukee työntekijöiden taidekasvatuksellista osaamista ja koko päiväkodin taidenäkemyksiä. Vinkkivihon avulla on helppo tutustua kuvataiteen elementteihin ja saada uusia ideoita kuvataidetyöskentelyyn. Taideateljeé innostaa koko päiväkotia taiteellisempaan arkeen.

Ateljeesta tuli juuri sellainen kuin viimeisimmän suunnitelmamme mukaan olimme ajatelleet (Kuva 4). Jälkeenpäin olimme sitä mieltä, että lopputulos oli jopa parempi, kuin alkuperäinen akvaario-suunnitelma, joten onneksi toteutimme viidakko-teeman. Viidakko ja sen eläimet luovat huoneeseen lämpimän tunnelman ja saavat lapset innostumaan. Kehittämistyömme jälkeen taidehuone houkuttelee ryhmiä käyttämään huonetta ja kutsuu kuvalliseen työskentelyyn. Tila on käytännöllisempi ja motivoivampi ja se täyttää teoriatietoon perustuvat hyvän taideateljeén ominaisuudet. Ateljeessa näkyvät kehittämismenetelmien avulla kerätyt päiväkodin työntekijöiden mielipiteet ja ajatukset taidehuoneessa tarvittavista muutoksista. Tarkoituksena oli luoda mahdollisimman hyvä taideympäristö juuri heidän tarpeisiinsa sopivaksi ja lasten itseilmaisun mahdollistavaksi.

Koska budjetin takia emme saaneet hankittua kaikkia suunnitelmamme mukaisia tavaroita, on esimerkiksi taidehuoneen valaistus vielä hieman vajaavainen. Myös lattiamaton ja uusien verhojen saaminen tulee tulevaisuudessa lisäämään huoneen viihtyvyyttä. Toteutushetkellä käytössämme oleviin resursseihin nähden saimme taidehuoneesta kuitenkin taidekasvatukselliseksi oppimisympäristöksi sopivan ja päiväkodin tarpeisiin vastaavan.

Kuva 4. Ateljeén valmis seinä. (c Eevi Kivinen 2016)

7.2 Taideateljeén vinkkivihko

Taideateljeén vinkkivihko koostuu viidestä kuvataiteen teemasta, jotka ovat piirtäminen, maalaaminen, muotoilu, värit ja välineet. Kolme ensimmäistä teemaa koskevat kuvataiteen yleisimpiä tekniikoita. Tärkeää osaa kuvataiteissa näyttelevät myös värit, ja sopivien välineiden avulla taidetta päästään tekemään mielekkäästi. Jokainen teema sisältää teorialuvun aiheesta sekä kaksi eri toimintaa, jolla teemaa päästään harjoittelemaan käytännössä. Teemat ja niihin liittyvät toiminnot on valittu Learning Café -menetelmällä saatujen tulosten pohjalta. Toiminnot ovat helppoja toteuttaa ja lapsille mielekkäitä. Koska vinkkivihko tulee liikuntapäiväkotiin, osaan toiminnoista on yhdistetty liikuntaa ja keholla tekemistä. Onnistuimme luomaan tiiviin ja käytännöllisen vinkkivihon, joka vastaa toimeksiantajan tarpeisiin. Vihko auttaa tutustumaan ateljeéhen ja sen tarkoitukseen ja se kannustaa työntekijöitä panostamaan kuvataiteeseen päiväkodin arjessa ja antaa ideoita askarteluihin ja toimintahetkiin.

Teoriaosuuden myötä työntekijät huomaavat toimintojen harjoittelun tarpeellisuuden ja sen, että kuvataide ei ole pelkkää päämäärätöntä piirtämistä. Vinkkivihko tuo esille sen, että alle kolmevuotiaidenkin kanssa voidaan toteuttaa taiteita, kun vain päästää mielikuvituksen valloilleen. Konkreettinen vihko on helppo ottaa mukaan ryhmän siirtyessä taidehuoneeseen askartelemaan.

Teimme vihosta monipuolisemman mahdollistamalla sen, että useampi ryhmä pystyy käyttämään teemoja tai toimintoja samaan aikaan. Yksinkertaisen kiinnityksen avulla vinkkivihon sivuja on helppo irrottaa, joten päiväkodin työntekijät voivat tutustua teemoihin samanaikaisesti. Vihkoon on myös helppo lisätä uusia kiinnostavia teemoja ja toimintoja. Muokkasimme vihosta pirteän näköisen ja kuvataiteisiin houkuttelevan. Koristelimme kannen ja teemaotsikot mielenkiintoisiksi. Sisällysluettelosta on helppo nähdä mitä kansio pitää sisällään, ja ohjeet toimintoihin muokkasimme mahdollisimman selkeiksi. Käytimme helposti luettavia fontteja ja toimintoihin lisäsimme havainnollistavat kuvat. Tuotoksessa onkin Vilkan ja Airaksisen mukaan tärkeää huomioida tuotoksen käytettävyyden, kohderyhmän ja käyttöympäristön soveltuvuuden lisäksi myös tuotoksen muoto, houkuttelevuus, selkeys ja johdonmukaisuus (Vilka & Airaksinen 2003, 53). Jos aika ei olisi niin rajallinen, olisimme todennäköisesti tehneet vinkkivihosta vielä laajemman, sillä jouduimme sulkemaan pois monia kuvataiteen teemoja. Vihon viimeistelyyn ja hiomiseen olisimme myös käyttäneet enemmän aikaa.

Uskomme, että vinkkivihko tulee käyttöön monissa ryhmissä, joissa työntekijät ovat kertoneet epävarmuudestaan kokeilla uusia ja erilaisia kuvataideaiheita. Ateljeén vinkkivihkoa on odotettu paljon, joten varmasti työntekijät kokeilevat sitä innoissaan. Suunnitteluvaiheessa keskustelimme päiväkodin johtajan kanssa myös mahdollisuuksista levittää tuotostamme muihin Liikuntapäiväkoti Touhulan yksiköihin. Lisäksi vinkkivihkoamme voi soveltaa päivähoitoyksiköiden lisäksi muun muassa kerhotoimintaan sekä kotona vanhempien kanssa tapahtuviin askarteluhetkiin.

8 POHDINTA JA ARVIOINTI

8.1 Kehittämistyön prosessin arviointi

Kehittämistyömme toimipaikkana toimi Liikuntapäiväkoti Touhula Vähäheikkilä. Koska kyseessä on liikuntapainoitteinen päiväkotitoiminta, toi se hieman haasteita taidepohjaiseen kehittämistyöhömme. Kaikki työyhteisön jäsenet, mukaan lukien päiväkodin johtaja, olivat erittäin innoissaan kehittämistyöstämme ja odottivat innolla uuden ateljeén ja vinkkivihon valmistumista. Meille jäi kuitenkin tunne, ettei kehittämistyömme ollut niin suuressa arvossa kuin samaan aikaan toisten toimijoiden tekemä liikunta-aiheinen kehittämistyö. Päiväkodin ollessa liikuntapäiväkoti, mainittiin usein, että heillä pääpaino on liikunnassa eikä kuvataiteessa tai musiikissa. Toisaalta tämän vuoksi toimeksiantomme olikin kehittää kyseisen päiväkodin taidekasvatusta.

Lisähaastetta kehittämistyöllemme toi päiväkodin arjen kiireisyys. Yksityisenä päiväkotina työntekijöillä on paljon muitakin vastuutehtäviä kuin vain lastenhoito. Nämä tehtävät veivät aikaa työntekijöiltä ja osittain vaikeuttivat meidänkin työtämme. Olimme sopineet johtajan kanssa, että perustaisimme kehittämistyöryhmän avuksemme. Kehittämistyöryhmä kuitenkin kaatui ennen kuin ehdimme pitää ensimmäistäkään kokousta. Valitettavasti valituista jäsenistä vain yksi oli enää töissä jatkaessamme harjoittelujaksoa syksyllä, joten meitä odotti uuden kehittämistyöryhmän kerääminen. Touhulassa, niin kuin monissa muissakin päiväkodeissa, pidetään valtavan paljon erilaisia palavereja sekä kokouksia. Monet työntekijät kuuluvat useampaan työryhmään ja näin ollen ylimääräistä aikaa on hyvin rajoitetusti. Uuden kehittämistyöryhmän kokoamista vaikeutti myös se, että päiväkodissa oli kaksi muutakin kehittämishanketta tekeillä samaan aikaan meidän kehittämistyömme kanssa. Kyseisillä hankkeilla oli omat työryhmänsä ja johtajan pyynnöstä samoja työntekijöitä ei otettu kahteen työryhmään yhtäaikaaisesti. Haasteena oli myös se, että kuvataiteesta innostuneita, luovia ja kehittämistyöryhmään halukkaita työntekijöitä oli vain muutama. Valitettavasti he olivat jo muissa työryhmissä ja siksi päädyimme jättämään koko kehittämistyöryhmän pois suunnitelmistamme. Olimme itse aktiivisia kyselemään työntekijöiltä mielipiteitä ja ideoita työpäivien aikana, joten saimme kaiken tarvitsemamme avun ilman työryhmääkin.

Suurimmaksi urakaksi kehittämistyömme aikana osoittautui ateljeén kehittäminen. Jos nyt voisimme tehdä jotain toisin, aloittaisimme kyseiseen urakkaan paneutumisen jo kevätpuolella. Taidehuone osoittautui erittäin työlääksi ja pitkäkestoiseksi prosessiksi. Alun perin meiltä pyydettiin vain menetelmäkansiota ja joitain ideoita taidehuoneen sisustukseen, mutta yhteistyön edetessä huomasimme, että taidehuoneen kehittäminen oli astunut selkeästi kaikkien toiveissa etusijalle. Jälkeenpäin ajateltuna, muutos painottaa ateljeéta ja supistaa kansio vinkkivihoksi, oli oikea. Olemme saaneet paljon kiitosta päiväkodin työntekijöiltä. Käydessämme viimeisen kerran keskustelemassa johtajan kanssa kansion supistamisesta, saimme kuulla, että kaikki ryhmät ovat ottaneet huoneen käyttöönsä. Tämä toi meille hyvä mielen ja tunteen, että todellakin olimme valinneet oikean suunnan keskittyessämme taidehuoneen ja päiväkodin taidekasvatuksen kehittämiseen.

Vinkkivihon suhteen olemme erittäin tyytyväisiä. Sekä toteutus, että ulkonäkö onnistuivat hyvin. Olisimme kuitenkin halunneet tehdä vihosta laajemman ottamalla enemmän kuvataiteen teemoja mukaan ja kehittämällä useampia kuvaamataidon ja kädentaitojen menetelmiä teemojen alle. Lisäksi olisimme koonneet jokaiselle kuvataiteen toiminnalle tavoitteet, jotta työntekijöiden olisi ollut helppo nähdä, mitä taitoja jokaisessa toiminnassa harjoiteltiin. Toisaalta pääpainomme siirryttyä taidehuoneen kehittämiseen, vinkkivihosta tuli riittävän monipuolinen, niin sanottu käyttöopas, taidehuoneelle.

Etsiessämme lähdekirjallisuutta pienten lasten kehityksestä ja alle kolmevuotiaiden lasten taidekasvatuksesta, huomasimme, että lähes kaikki teokset olivat hyvin vanhoja. Tiedostimme, että kyseinen tieto ei ole muuttunut mihinkään sitten 1990-luvun, mutta tuoreemmat teokset olisivat olleet mukava lisä. Kävimme läpi aiheeseemme liittyviä julkaisuja ja niiden lähdeluetteloita ja löysimme siten paljon samoja lähteitä, mitä olimme itse jo ottaneet käyttöön. Etenkin taidekasvatuksen saralta kävi ilmi, että tietyiltä kirjailijoilta oli useita teoksia ja niitä oli käytetty monissa muissa julkaisuissa lähteinä. Vilkka & Airaksisen mukaan, jos jokin tekijä toistuu esimerkiksi lähdeluetteloissa ja lähdeviitteissä, on kyseisellä tekijällä todennäköisesti omalla alallaan tunnettavuutta sekä auktoriteettia (Vilkka & Airaksinen 2003, 72). Näin ollen saimme varmistuksen siihen, että valitsemamme teokset ovat luotettavia lähteitä.

8.2 Ammatillinen arviointi ja pohdinta

Sosiaalialalla työ kehittyy yhteiskunnan muutoksessa ja siksi sosiaalialan ammattilaisten on kehitettävä ammattitaitoaan jatkuvasti. Heidän tulee tarkastella käyttämiään menetelmiä ja työtapoja sekä niiden vaikutuksia. Ammattilaisten on pyrittävä näkemään muutokset työssään haasteina kehittymiselle. (Talentia 2013, 28.) Kehittämistyötä tehdessä opimme, kuinka tärkeää on katsella asioita monelta kantilta ja pohtia uusia tapoja tehdä omaa työtä. Ammattikorkeakoulun yhtenä tehtävänä on tuoda työelämään kehittämishankkeita (Toikko 2005, 10). Hankkeet voivat muistuttaa rutiineihin tottuneita työntekijöitä ajattelemaan työhönsä erilaisia vaihtoehtoja. Itse haluamme vastavalmistuneina edistää työpaikoissamme positiivista suhtautumista erilaisille kehittämistoiminnoille. Ne voivat alkuvaiheessa aiheuttaa ylimääräistä työtä, mutta yleensä lopputulos on työyhteisölle varsin hyödyllinen. Itse yritimme tuoda kehittämistyömme toimipaikkaamme innostavalla tavalla. Rutinoituneiden työtapojen myötä uudet menetelmät eivät aina saa tilaa. Siksi omalla asenteella ja oikeanlaisella suhtautumisella on suuri vaikutus kehittämistyön vakiintumiseen sosiaalialan työyhteisössä.

Yhtenä kehittyneen ammatillisuuden tunnusmerkeistä voidaan pitää valmiutta pohtia eettisesti omaa työtä ja työkäytäntöjä. Eettiset ohjeet antavat ammattihenkilöille neuvoa miten toimia tietyissä tilanteissa ja tukevat myös ammattilaisten ammatti-identiteettiä sekä vahvistavat uskoa omaan työhön ja sen merkitykseen. Erityisesti sosiaalialalla on hyvin merkityksellinen suhde ihmisoikeuksiin ja etiikkaan. Sosiaalialan työntekijöillä on myös paljon valtaa vaikuttaa asiakkaidensa elämään ja koko yhteiskuntaan, mikä lisää eettisyyden vaatimusta. Tärkeää on olla mahdollisimman rehellinen ja pystyä tunnistamaan omat rajansa. Aina ei voi tietää ja osata kaikkea ja joskus on hyvä pyytää apua toisilta. Osana omaa ammattietiikkaa pohtiessa tulee ammattilaisen myös kyseenalaistaa päätöksentekoa ja oikeudenmukaisuutta. Ennen kaikkea ammattietiikka merkitsee kykyä nähdä ja kuulla monia eri vaihtoehtoja sekä halua mahdollistaa asiakkaan osallisuus ja hänen näkemystensä esiin tuominen. (Talentia 2016, 5-6.) Toteutimme ja raportoimme kehittämistyötämme rehellisesti ja kuvasimme prosessin etenemistä juuri niin kuin se oikeasti eteni. Dokumentoinnin myötä kehittämismenetelmien avulla saadut tulokset on nähtävissä ja kehittämistyömme tuotos pohjautuu selkeästi tähän materiaaliin. Otimme kehittämistyötä tehdessämme sosiaalialan eettiset periaatteet huomioon ja pidimme niitä mielessämme koko

kehittämistyön ajan. Toimme esille myös työssämme parannusta vaativat asiat sekä suuret muutokset kehittämistyömme etenemisessä.

Keskeinen periaate sosiaalialan työssä on asiakaslähtöisyys (Talentia.fi 2013, 11). Koko kehittämistyömme perustui lasten hyvinvoinnin parantamiseen ja oikeuksien mahdollistamiseen taidekasvatuksen kehittämisen avulla. Taideateljéen suunnittelussa otimme mahdollisimman hyvin lapset ja heidän tarpeensa huomioon. Vinkkivihon toteutuksessa tarkastelimme ja arvioimme toimintoja niin, että ne olisivat lapsille mahdollisimman uusia ja mielenkiintoisia sekä heidän osallistamistaan lisääviä. Kehittämistyöraporttimme korostaa monessa kohtaa lapsen omaa tekemistä ja aikuisen roolia olemaan vain tukemassa ja mahdollistamassa lapsen kuvataidetyöskentelyä.

Kehittämistyön aihe sai meidät pohtimaan taidekasvatusta omassa lastentarhanopettajan työssä. Teoriatietoon syventyessä oma tietämys taidekasvatuksen merkityksestä lisääntyi valtavasti ja aikomus kehittää oman työpaikan taidekasvatusta heräsi. Omat taitomme kehittämistyön ja projektiosaamisen osa-alueilla vahvistuivat ja siten omat ammatilliset taitomme kehittyivät kehittämistyön myötä.

8.3 Ehdotukset jatkokehittämiseen

Touhulassa on moniin osa-alueisiin omat vastuuhenkilöt. Taidehuoneen vastuuhenkilö tarkistaa säännöllisesti, että huone on siisti ja materiaaleja on riittävästi. Hänen tulee muistuttaa ryhmiä kuivumaan jääneistä töistä, jotta kuivaustila ei lopu kesken sekä muistuttaa toisia työntekijöitä taidehuoneen mahdollisuuksista, jos huoneen käyttö meinaa jäädä alkuhuvan jälkeen vähemmälle. Tämän lisäksi vastuuhenkilön tehtäväksi jäi laatia huoneen varauslista, jotta tiedetään etukäteen, milloin huone on vapaana kenellekin ryhmälle. Samoin huoneesta jäi vielä puuttumaan ohjeistus tavaroiden lainaamisesta ja niiden palauttamisesta välittömästi takaisin paikoilleensa. Tämän ohjeistuksen tekeminen ateljeén seinälle kuuluu myös vastuuhenkilölle. Vastuuhenkilöksi valikoitui tänä vuonna työntekijä, joka on kiinnostunut kuvataiteista ja jonka työtila sijaistaa lähellä taideateljéeta, sillä siten hänen on helppo pitää huoneesta huolta. Vastaavalla on myös kopio taidehuoneen vinkkivihosta, jos alkuperäinen sattuu esimerkiksi katoamaan. Kaikkia taideateljéeseen suunnittelemiämme asioita ei ajan ja rahoituksen puutteesta voitu heti toteuttaa, joten kokosimme niistä listan, joita taidehuonevastaava voi pikkuhiljaa toteuttaa mahdollisuuksien mukaan. Tietenkään

koko vastuu ei ole yksin hänellä, vaan tarkoituksena on delegoida töitä myös toisille työntekijöille sekä toteuttaa joitain asioita lasten kanssa. Esimerkiksi ikkunamaalaus olisi loistava projekti jollekin pienryhmistä, jolloin lapsetkin pääsevät mukaan ateljeen kehittämiseen.

Ateljeén vinkkivihon laajenemiselle on tarvetta. Siihen olisi hyvä koota lisää kuvataiteen teemoja sekä uusia toimintoja. Toisaalta tulevaisuudessa olisi hyödyllistä, että joku toteuttaisi päiväkotiin myös alkuperäisen suunnitelmamme mukaisen kuvataiteen menetelmäkansion. Tuottamamme vinkkivihko sisältää perusteita kuvataidetyöskentelyyn taidehuoneessa, mutta työntekijät tarvitsisivat syvempää tietämystä kuvataiteesta varhaiskasvatuksessa ja sen merkityksestä lasten kehityksessä. Siten ateljeéta päästäisiin käyttämään vielä monipuolisemmin ja henkilökunnan kuvataideosaaminen kehittyisi perinpohjaisesti.

LÄHTEET

Aamuset. 2016. Uutiset > Turku ei aio rajata päivähoito-oikeutta. Viitattu 29.10.2016. <http://www.aamuset.fi/naista-puhutaan/uutiset/turku-ei-aio-rajata-paivahoito-oikeutta>.

Brazelton B. 1995. Lapsen kehitys vauvasta kouluikään – Käännekohtia. Helsinki: Otava.

Einon D. 2003. Luova lapsi. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Eskelä Tuomisto, L. 1988. Värejä ja valoja. Maalaaminen osana lasten taidekasvatusta. Porvoo: WSOY.

Etiikkaopas. 2013. Talentia.fi. Viitattu 8.10.2016 http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2013_net.pdf.

Hakkola, K., Laitinen S. & Ovasaka-Airasmaa M. 1991. Lasten taidekasvatus. Helsinki: Kirjayhtymä.

Heikkilä J. & Heikkilä K. 2001 Dialogi- Avain innovatiivisuuteen. Juva: WS Bookwell Oy.

Heinimaa, E. 2000. Suomentajan alkusanat. Teoksessa Wallin, K. Reggio Emilia ja lapsen sata kieltä. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Hellström, M. 2005. Onko peruskoulusta taidekasvattajaksi? Teoksessa Tarkkonen, T. & Sassi, P. Lapsi ja taide. Helsinki: Cosmoprint.

Karppinen, S. 2009. Kädentaidot ja käsityökasvatus. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S & Välimäki A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino.

Karppinen, S. 2000. Käden taidot. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Learning Café ja World Café. 2016. Verkostojohtaminen.fi. Viitattu 27.10.2016 http://verkostojohtaminen.fi/?page_id=139.

McArdle, F. & Piscitelli, B. 2002. Early childhood art education: A palimpsest. Australian Art Education, 25(1), 11-15. Viitattu 9.4.2016 http://eprints.qut.edu.au/519/1/mcardle_early.PDF.

MLL. 2016a. 0-1-vuotias. Viitattu 15.5.2016 http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/0_1-vuotias/.

MLL. 2016b. 0-1-vuotias > Liikkumaan oppiminen. Viitattu 22.10.2016. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/0_1-vuotias/liikkumaan_oppiminen/.

- MLL. 2016c. 1-2-vuotias > Liikunnallinen kehitys. Viitattu 23.10.2016.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/1_2-vuotias/liikunnallinen_kehitys/.
- MLL. 2016d. 2-3-vuotias. Viitattu 30.10.2016.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/2_3-vuotias/.
- MLL. 2016e. 2-3-vuotias > Liikunnallinen kehitys. Viitattu 23.10.2016.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/2_3-vuotias/liikunnallinen_kehitys/.
- Puro, U. & Matikainen, J. 2000. Dialogi – Yhdessä ajattelemisen taito. Ylöjärvi: Painohäme Oy.
- Pentikäinen, L. 2005. Kuvataidekasvatuksen poluilla. Teoksessa Tarkkonen, T. & Sassi, P. Lapsi ja taide. Helsinki: Cosmoprint.
- Ruohotie, P. 2002. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Helsinki: WSOY
- Ruokonen, I., Rusanen, S & Välimäki A-L. (toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Rusanen, S. & Torkki, K. 2000. Minusta jää jälki. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Suomen Reggio Emilia -yhdistys. 2016. Reggio Emilia -pedagogiikka. Viitattu 17.10.2016.
<https://reggioemiliayhdistys.com/>.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.
- Toikko, T. 2005. Kehittämistyö koulutuksen ja työelämän yhteisenä tavoitteena. Teoksessa Toikko, T. (toim.) Sosiaalialan kehittämistyön lähtökohtia. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu.
- Touhula. 2016. Touhula. Viitattu 8.9.2016. <http://touhula.fi/touhula/>.
- Turku.fi. 2016. Päivähoidon maksut, tuet ja palveluseteli. Viitattu 9.10.2016.
<http://www.turku.fi/paivahoidon-maksut-tuet-ja-palveluseteli>.
- Unisef. 2016. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Artikla 31. Viitattu 14.4.2016.
<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>.
- Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36.
- Varhaiskasvatusuunnitelman perusteet 2005. Stakes oppaita 56. Helsinki: Stakes.
- Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Wallin K. 1989. Lapsen rajaton luovuus. Kokemuksia ja näkemyksiä lasten kasvatuksesta Reggio Emilian päiväkodeissa. Suom. Heinimaa, E. & Rydman, K. Espoo: Weilin+Göös.

Wallin K. 2000. Reggio Emilia ja lapsen sata kieltä. Suom. Heinimaa, E. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Aloituspalaveri 10.2.2016

Läsnä: Eevi Kivinen, Katri Koli, Heidi Hirvonen (päiväkodin johtaja)

Paikka: Touhula Vähäheikkilä

- Olimme jo käyneet sähköpostilla keskustelua tulevasta harjoittelusta ja opinnäytetyön aiheesta.
- Keskustelimme tulevan työharjoittelun ajankohdasta ja sen käytännön järjestelyistä.
- Sovimme alustavasti opinnäytetyön aiheesta ja sen liittymisestä kuvataiteeseen
- Johtaja esitteli Eeville päiväkodin tiloja, sillä päiväkotia ei ollut hänelle entuudestaan tuttu.
- Kierroksen lopussa kävimme katsomassa päiväkodin taidehuonetta ja johtaja ehdotti, että ottaisimme sen kehittämisen myös opinnäytetyömme kohteeksi.
- Kävimme alustavasti läpi, missä ryhmissä suorittaisimme harjoittelumme, alle 3-vuotiaiden ryhmiä kun ei ollut tarpeeksi, sillä samaan aikaan toinenkin opinnäytetyötä alle 3-vuotiaille tekevä pari harjoittelussa.

Alkukartoituskysely

Heippa!

Teemme opinnäytetyötä alle 3-vuotiaiden kuvataidekasvatuksesta. Tuotoksemme on menetelmäkansio, jossa on konkreettisia ideoita kuvishetkiin ja niiden teema vaihtuu muutaman kuukauden välein (esim. maalaaminen).

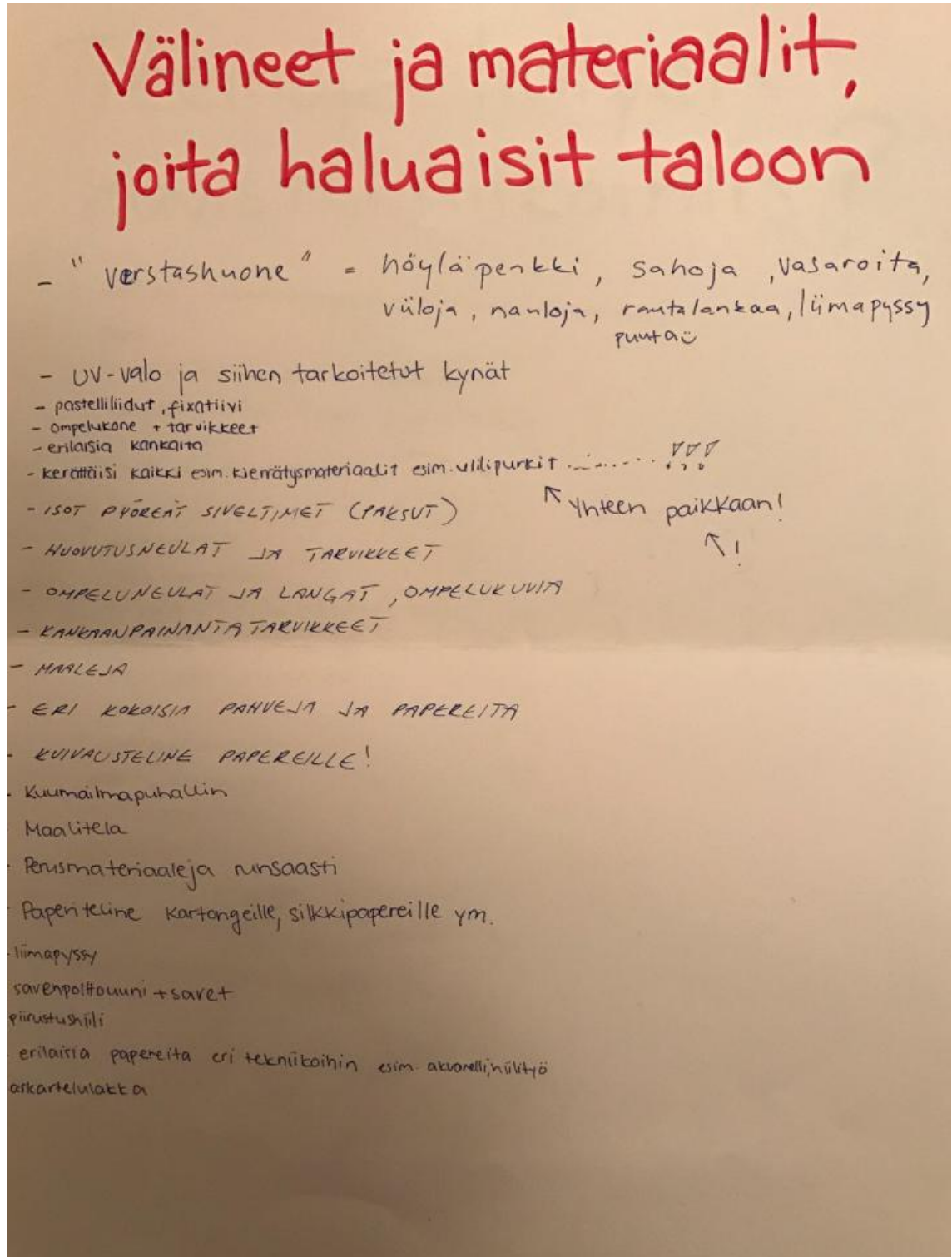
Nyt keräämme henkilökunnan ideoita taidehetkiin liittyen. Voit listata tähän paperille toiveita ja ajatuksia kansiotamme varten (teemoja tai ihan suoraan kuvis- tai askartelutöitä).

Palautathan lapun viimeistään perjantaina 20.5. Kattrille Nopsanaperoihin tai Eeville Volttivekaroihin.

Taiteellisin terveisin,

Katri & Eevi

Learning Café –menetelmällä kerätyt materiaalit

Teemoja liittyen kuvistekniikoihin?

Maalaus; musiikki maalaus, liikuntamaalaus, laulu maalaus

~~Maalaus~~

Painotekniikka; tuputtaminen, alkaisografiikka

savutyöt; muovailu, MASSAT JA TAIKATAIKINA

Piirtäminen

Kierrätismateriaalin käyttö

Peilitys

▽ Marmorointi

• Sokerimaalaus

Painografiikka (=kaiverros)

teknilivärjäys (esim. T-paita)

Dechpil -laeetus

Värikyly

KANKANPAINANTU

~~Maalaus~~ LISTERITYÖT

AISTIMAALAUUS

VÄRITTÄMINEN

LAULUPIIRTÄMINEN

Sarjakuvia

Valomaalaus

Unelmiesi ateljee-huone

TAVARAT OMILLA PAIKOILLA / NIMIKOITU
 SIISTI → PÖYTÄ, ESSUT YM.
 SUOJAUS!

EI YLIMÄÄRÄISIÄ / KUULUMATTOMIA TAVAROITA

SELKEÄ VARAUSSYSTEEMI

MATERIAALEJA RUNSAASTI ERILAISIA
 → vaihtoehtoisia tontteja

SUUREMPI tila (seinä nurin!!) → Pöytätilaa,
 säilytystilaa, ryhmille omat

!! Kuivaustelineet (töille) ←

Välineitä lisää (sekä ryhmätiloihin että
 ateljeehen)

- Astortelvaraston useimmin käytettävät tavarat Ateljeehen.
- Runsaasti materiaalia
- parempi suojaus pöydille/lattoihin(?)
- palautuskäytännöt (materiaalit) → kaikki ateljeehen kuuluvat tavarat palautuisivat aina takaisin ☺
- Musiikkia eli ~~esite~~ stereo
- Koroke käsienvesulle + enemmän käsienvesupisteitä
 ↳ liian korkealla

Mitä kaikkea alle 3v. kanssa on jo tehty?

musiikkimaalaus

peruna painantaa ym. painantaa

maalattu ja piirretty
Teikkaaminen (harjoittelu)
Ryppistely
Sommittelu

HELMI / KORUASKATELU

PUDOTTAMINEN

KYNNÄOTE / KÄTISYYS

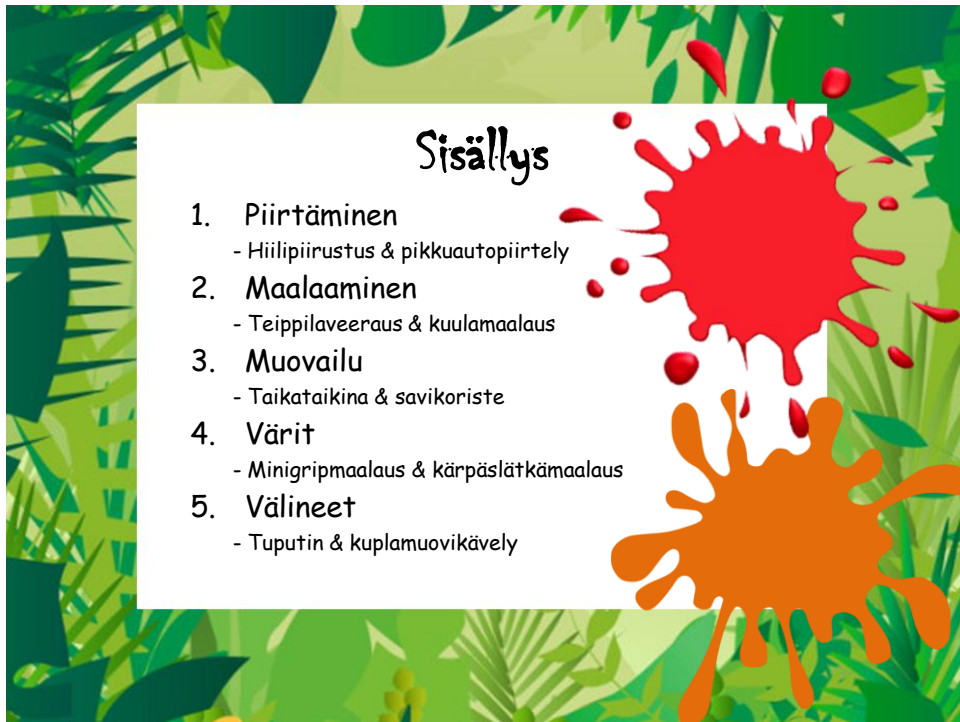
ZYHMÄTYÖ / KOOTTU ERILAISISTA TOISTA

IKKUNAMAALAUUS

VÄRIKYLPI (RUOKA YH MATERIAALI, ESIM LUONNOSTA)

Sokenmaalauus
kulumaalauus
"nan" maalauus
keppiveroset
ilmapallonmaalauus
"rafn" maalauus
limmen- ja talouskitti (+muita) painantaa
Pistelyä
partavaahto-liima massan
kuplam voin maalauus
tärkeä taitina
repiminen
osien liimaaminen
sormen pätkien hyödyntäminen
ryppittäminen

Ateljeén vinkkivihko

PIIRTÄMINEN

Lapsen ensimmäinen kosketus kuvataiteisiin päivähoitossa on yleensä kynään tutustuminen ja sillä piirtäminen. Lasten piirustusten avulla aikuinen pääsee tutustumaan lapsen maailmaan sekä hänen ajatteluunsa, tunteisiin, mielikuvitukseen, muistikuviiin ja kiinnostuksen kohteisiin.

Lapsi piirtää eri ikävaiheissa eri tavoilla, sillä kuvat muuttuvat hänen kehittyessään jatkuvasti. Alle 3-vuotiaan lapsen piirtämiä kuvia kutsutaan riimusteluiksi. Ne ovat erilaisia viivoja, soikioita ympyröitä, pistettä ja pyörremyrskyjä paperilla. Riimustelu tuottaa lapselle iloa ja siinä lapsi pääsee testaamaan piirtimen tuomaa jälkeä ja oman käden liikkeitä.

HIILIPIIRUSTUS

Tarvitset:

- karheampaa paperia
- hiiliä
- fiksatiivi

Piirrä hiilillä hieman karheammalle paperille. Kun työ on valmis, vie se ulos viimeisteltäväksi. Työhön suihkutetaan fiksatiivia noin 30 cm etäisyydeltä (aikuinen suihkuttaa). Nosta työ kuivumaan.

PIKKUAUTOPIIRTELY

Tarvitset:

- pikkuautoja
- tusseja
- teippiä
- paperia
- tilaa lattailta

Levitä paperi lattialle. Teippaa tussit pikkuautojen perään ja päästä lapset vauhtiin!

MAALAAMINEN

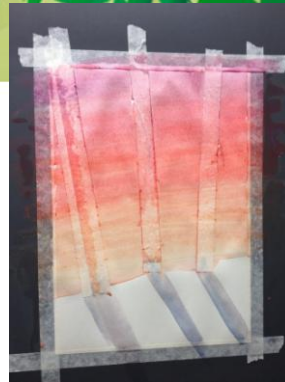
Lapsi innostuu väreistä ja siveltimen jäljistä muodostuvista muodoista. Sen, mitä kuva esittää, lapsi keksii vasta kuvan ollessa valmis. Pienten lasten maalaamisessa tutustutaan aluksi kädentaitoihin ja välineisiin sekä niiden hallintaan.

Harjoittelu on leikinomaista toimintaa, jolla ohjataan lasta värien sattumanvaraiseen käyttöön ja kokeiluun. Maalaustekniikoita on monenlaisia, esimerkiksi pastellimaalaus, akvarellimaalaus, akryylimaalaus ja öljyvärimaalaus ovat kaikki maalaustekniikoita.

TEIPPILAVEERAUS

Tarvitset:

- paperia
- maalarinteippiä
- laveerauspensseleitä
- vesivärit
- vettä

Teippaa paperi alustaan. Teippaa kuvioita paperiin. Kasta pensseli veteen ja maalaa sillä koko paperi märäksi. Ota sitten väriä. Kasta pensseli uudelleen veteen ja tee sillä vetoja paperin yli sivulta toiselle. Kun työ on kuivunut, poista teipit.

KUULAMAALAUS

Tarvitset:

- marmorikuulia
- pullovärejä
- paperia
- kannellinen muovikeppo

Aseta paperi muovikepon pohjalle. Sen voi laittaa vaikka teipin palalla kiinni, jotta pysyy paremmin. Tiputa muutama tippa maalia paperille, laita kuulat astiaan, kansi kiinni ja anna lapsen heilutella! Ota valmis työ keposta ja laita kuivumaan.

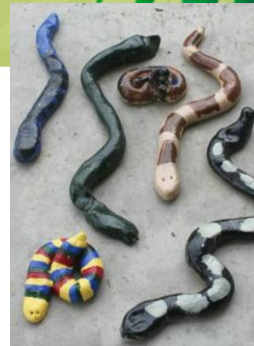
MUOVAILU

Kuvataiteisiin liittyvät myös kolmiulotteiset saven, muovailuvahan ja massojen tekniikat. Lapsi havainnoi muotoja eri tavalla puristellessaan ja painellessaan plastisia materiaaleja. Lapsi leikkii materiaalilla samalla tavalla kuin riimustellessaan, mutta paperin ja kynän tilalla onkin esimerkiksi savi, jota voi tunnustella, pyöritellä, venyttää ja pilkkoa. Pikkuhiljaa kun materiaali tulee tutuksi, voidaan siirtyä muovailemaan yksinkertaisia muotoja kuten palloja ja matoja. Taitojen kehittyessä lapsille voidaan antaa, vaikka eläinten ja esineiden kuvia muovailtaviksi malleiksi.

TAIKATAIKINA

Ohje taikataikinalle:

- 2 dl vehnä jauhoja
- 0,5 dl suolaa
- ~ 1 dl vettä
- 1 rkl öljyä

Sekoita ainekset keskenään. Anna lasten muovailla taikataikinasta teemanne mukaisia möykkyjä. Kuivata valmiit työt uunissa 125 asteessa noin 1,5-2 tuntia.

Vinkki: kuivatetut työt voi myös maalata esim. pulloväreillä.

SAVIKORISTE

Tarvitset:

- savea
- pullovärejä
- hammastikku
- narua

Muovaila savesta lapsen kanssa teeman mukainen koriste. Tee koristeen ylälaitaan hammastikulla pieni reikä narun pujottamista varten. Anna valmiin työn kuivua vähintään 24h. Maalaa valmis koriste ja maalin kuivuttua pujoita naru reijästä.

VÄRIT

Värit vaikuttavat mielentiloihimme ja tunteisiimme; vaaleanvihreän sävyt voivat rauhoittaa meitä, kun taas kirkkaat moniväriset kuvat voivat aiheuttaa meissä levottomuutta. Värit toimivat myös symboleina; kirkas punainen edustaa usein rakkautta ja musta synkkyyttä.

Värisävyjen nimeäminen ja niiden kuvaileminen rikastuttavat lapsen taiteellista havainnointia. Lapsen värien havainnointi lisääntyy iän karttuessa, alussa se on varsin sattumanvaraista, mutta värien kanssa työskentely auttaa sen kehittymisessä. Värejä tulee käsitellä myös verbalisesti, esimerkiksi maiseman värejä voidaan kuvailla monin eri ilmauksin.

MINIGRIPMAALAUS

Tarvitset:

- minigrip-pusseja
- pullovärejä
- paperia

Laita paperi minigrip-pussiin. Truuttaa erivärisiä maaleja pieniksi länteiksi ympäri paperin. Sulje pussin sulkija siten, että pussin sisään ei jää ylimääräistä ilmaa. Anna lapsen painella maaleja pussin läpi. Työn tultua valmiiksi, ota paperi pois pussista ja aseta kuivumaan. Jos paperi on liian märkä, jätä työ pussin sisään.

KÄRPÄSLÄTKÄMAALAUS

Tarvitset:

- kärpäslätkän
- paperia
- pullovärejä

Truuttaa halaumasi värisiä maaleja paperille. Anna kärpäslätkä lapselle ja päästä tämä lätkimään!

VÄLINEET

Monipuolinen välineiden käyttö rikastuttaa lasten kuvataideosaamista. Lapset on hyvä opettaa jo pienestä pitäen käyttämään oikeanlaisia välineitä. Toisin sanoen on hyvä näyttää välineiden oikeat käyttötarkoitukset.

Perusmateriaalien tulee olla aina saatavilla ja ne on hyvä säilyttää paikassa, jossa on helppo nähdä, mitä kaikkea on tarjolla. Lapset tulee myös opettaa huolehtimaan välineistä.

TUPUTIN

Tarvitset:

- tuputettava pinta, esim. ikkuna
- tuputin
- sabluuna (+teippiä)
- pullovärejä

Teippaa sabluuna ikkunaan. Ota maalia tuputtimeen ja tuputa sabluunan kuviot, kunnes pinta on kokonaan maalin peitossa. Anna kuivua hetki, poista sabluuna ja siirry seuraavaan. Toki voit tuputtaa myös ilman sabluunoita, esimerkiksi lunta ikkunan alalaitaan.

KUPLAMUOVIKÄVELY

Tarvitset:

- kuplamuovia
- iso paperi lattialle
- pullovärit ja leveä pensseli
- maalarinteippiä

Teippaa kuplamuovista "tossut" lapsen jalkoihin. Istuta lapsi penkille ja sudi pensselillä maalia tossujen pohjiin. Nosta lapsi paperin päälle ja anna tämän kävellä pitkin paperia.

OTSIKKO

Tarvitset:

- kirjoita tähän
-
-

Ohjeet